

**TESİS GÜVENLİK YÖNETİMİ, BELGELENDİRİLMESİ ve**  
**RİSKLERİNİN ANALİZİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Medine KINIK**

**Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı**  
**Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları Bilim Dalı**

**ARALIK, 2022**

**TESİS GÜVENLİK YÖNETİMİ, BELGELENDİRİLMESİ ve**  
**RİSKLERİNİN ANALİZİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Medine KINIK**  
**20220701005**

**Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı**  
**Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları Bilim Dalı**

**Tez Danışmanı: Prof. Dr. Alper ERTÜRK**

**ARALIK, 2022**

## KABUL VE ONAY



.../.../2023

### YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı, Güvenlik Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programı Programı 20220701005 numaralı öğrencisi **Medine KINIK**'ın "**TESİS GÜVENLİK YÖNETİMİ, BELGELENDİRİLMESİ VE RİSKLERİNİN ANALİZİ**" konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26/12/2022 tarihli ve 2022/30 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile 24.01.2023 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
<b>ASIL ÜYELER</b>			
Danışman	Prof. Dr.	Alper ERTÜRK	İstanbul Topkapı Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Suat DÖNMEZ	İstanbul Topkapı Üniversitesi
2. Üye	Prof. Dr.	Erhan BÜTÜN	Beykoz Üniversitesi
<b>YEDEK ÜYE</b>			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Gökhan AK	İstanbul Topkapı Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Ahmet GÖRGEN	İzmir Demokrasi Üniversitesi

**ONAY**  
Prof. Dr. Özlem KUNDAY  
Enstitü Müdürü

(\*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(\*\*) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

## AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Tesis Güvenlik Yönetimi, Belgelendirilmesi ve Risklerinin Analizi” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

24.12.2022

Medine KINIK

## TEŞEKKÜR

Tez çalışması sürecinde, hoşgörüsü ve sabırla yol gösteren, beni daima cesaretlendirerek desteklerini esirgemeyen, deneyimleri ve bilgi birikimleri ile çalışmama farklı açılardan bakmamı sağlayan, öğrencisi olmaktan bu çalışmada birlikte yol almaktan gurur duyduğum kıymetli danışman hocalarım Sayın Prof. Dr. Alper ERTÜRK'e ve Sayın Prof. Dr. Erhan BÜTÜN'e,

Yüksek Lisans programında öğrenim gördüğüm süre içerisinde deneyimleri ve kıymetli bilgileriyle her daim ufkumu açan, kendilerinden çok şey öğrendiğim birbirinden değerli hocalarım; Prof. Dr. Celalettin YAVUZ'a, Dr. Öğr. Üyesi Suat DÖNMEZ'e, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Banu DALAMAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Hacı Ali DURU'ya, Dr. Öğr. Üyesi Nesrin DUMAN'a, Arş. Gör. Muhammet ÖZCAN'a ve Arş. Gör. Mert TEMUR'a,

Yüksek Lisans eğitimime başladığım andan itibaren tez araştırmamı tamamlayıncaya kadar geçen tüm süreçte; yoğun iş temposuna rağmen takıldığım her konuda, sorduğum bütün sorulara, anlayış ve sabırla cevap verip beni yönlendiren, beni cesaretlendirip başarabileceğime inandıran, değerli desteğini hiçbir zaman esirgemeyen kurumumuzun güzide personeli kıymetli kardeşim Kıdemli Uzman Araştırmacı Süleyman YAMAN'a ve yüksek lisansa başlama kararımı öğrendiğinden bu yana her konuda desteğini esirgemeyen kıymetli müdürüm Orhan DEMİR'e

Hayatım boyunca aldığım tüm kararlarda daima destekçim olan, arkamda dağ gibi duran, bana her zaman güç veren, hayattaki en büyük şansım, moral kaynağım olan canım ailemden annem Hatice KINIK ve ablalarım Umahan KINIK, Emine KINIK, İmran KINIK, Şükriye KINIK'a

Son olarak anket araştırmam esnasında anketime katılarak kıymetli desteğini esirgemeyen, ülkemizin göz bebeği olan Savunma Sanayi ve Kritik altyapı üzerine hizmet veren kuruluşlarda görev alan, isimlerini etik ilke gereği paylaşmadığım tüm tesis güvenlik yöneticilerine sonsuz minnettarlığımı sunar, teşekkürü borç bilirim.

Bu tezi yetişmemde büyük emeği olan, haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim rahmetli babam Mehmet KINIK ve canım annem Hatice KINIK'a ithaf ediyorum.

**Medine KINIK**

## İÇİNDEKİLER

### Sayfa

<b>AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI</b> .....	<b>iii</b>
<b>TEŞEKKÜR</b> .....	<b>iv</b>
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	<b>v</b>
<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>vi</b>
<b>TABLolar LİSTESİ</b> .....	<b>viii</b>
<b>ŞEKİLLER LİSTESİ</b> .....	<b>ix</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>x</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>xi</b>
<b>1. GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
1.1 Türkiye’deki Savunma Sanayi Güvenliği .....	1
1.2 Kritik Altyapı Güvenliği .....	9
<b>2. TESİS YÖNETİMİ</b> .....	<b>11</b>
2.1 Tesis İçin Yer Seçimi .....	14
2.2 Tesis Güvenlik Yönetimi .....	15
2.2.1 Dış alan güvenlik yönetimi .....	16
2.2.2 Orta alan güvenlik yönetimi.....	17
2.2.3 İç alan güvenlik yönetimi.....	17
<b>3. TESİS GÜVENLİK BELGESİ</b> .....	<b>19</b>
3.1 Bilgi, Belge Ve Malzeme Güvenliği .....	24
3.2 Kişi Güvenlik Belgesi .....	29
3.3 Tesis Güvenlik Belgesi İçin İstenilen Nitelikler .....	30
3.3.1 Fiziki güvenlik .....	30
3.3.2 Yangın güvenliği.....	33
3.3.3 Bilgi ve bilgisayar güvenliği .....	33
3.3.4 Kontrollü bölge güvenliği için alınacak tedbirler .....	34
3.3.5 Kontrollü oda güvenliği için alınacak tedbirler .....	35
3.4 Kontrole Tabi Malzeme .....	35
<b>4. YÖNTEM</b> .....	<b>39</b>
<b>5. BULGULAR</b> .....	<b>43</b>
<b>6. SONUÇ</b> .....	<b>75</b>
<b>KAYNAKÇA</b> .....	<b>78</b>
<b>EKLER</b> .....	<b>82</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ</b> .....	<b>88</b>

## KISALTMALAR

<b>AR-GE</b>	: Araştırma ve Geliştirme
<b>AECA</b>	: Silah İhracatı Kontrol Yasası (Arms Export Control Act)
<b>BFM</b>	: İngiliz Tesis Yönetimi Derneği (British Facilities Management)
<b>BGS</b>	: Bilgi Sistem Yönetimi
<b>BGYS</b>	: Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi
<b>BİK</b>	: Bölgesel İş birliği Konseyi (Regional Cooperation Council/RCC)
<b>BOMA</b>	: Bina Sahipleri ve Yöneticileri Birliği (Building Owners and Managers Association)
<b>CCTV</b>	: Kapalı Devre Sistemi
<b>CCL</b>	: Ticaret Kontrol Listesi (Commerce Control List)
<b>COMSEC</b>	: İletişim Güvenliği (Communications Security)
<b>EAR</b>	: İhracat İdaresi Yönetmeliği (Export Administration Regulations)
<b>EMI/EMC</b>	: Elektromanyetik Girişim/Elektromanyetik Uyumluluk (Electromagnetic Interference/Electromagnetic Compatibility)
<b>EuroFM</b>	: European Facility Management Network
<b>FSC</b>	: Facility Security Clearance (Tesis Güvenlik Belgesi)
<b>FTKR</b>	: Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi
<b>IFMA</b>	: Uluslararası Tesis Yönetimi Derneği (International Facility Management Association)
<b>ISO</b>	: Uluslararası Standartlar Teşkilatı (International Organization for Standardization)
<b>ISPS kod</b>	: Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenlik Kodu
<b>ITAR</b>	: Silahların Uluslararası Trafik Yönetmeliği (International Traffic in Arms Regulations)
<b>İSG</b>	: İş Sağlığı ve Güvenliği
<b>İKK</b>	: İstihbarata Karşı Koyma
<b>İK</b>	: İnsan Kaynakları
<b>KGB</b>	: Kişi Güvenlik Belgesi
<b>KTL</b>	: Kontrole Tabi Liste
<b>KVKK</b>	: Kişisel Verileri Koruma Kurumu
<b>MISWG</b>	: Multinational Industrial Security Working Group – Çok Uluslu Sanayi Güvenliği Çalışma Grubu
<b>MİT</b>	: Milli İstihbarat Teşkilatı
<b>MSB</b>	: Milli Savunma Bakanlığı
<b>NATO</b>	: North Atlantic Treaty Organisation-Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı
<b>NFMA</b>	: Ulusal Tesis Yönetim Derneği (National Facility Management Association)
<b>NEFMA</b>	: Avrupa Tesis Yönetim Ağı (European Facility Management Network)
<b>OFAC</b>	: Hazine Bakanlığı, Yabancı Varlık Kontrol Ofisi (Office of Foreign Assets Control)

<b>PGT</b>	: Proje Güvenlik Talimatı (Project Security Instruction)
<b>PSC</b>	: Personnel Security Instruction (Kişi Güvenlik Belgesi)
<b>PSI</b>	: Project Security Instruction (Proje Güvenlik Talimatı)
<b>SCIS</b>	: State Commission on Information Security (Bilgi güvenliği Konusunda Devlet Komisyonu)
<b>SEENSA</b>	: South Eastern Europe National Security Authorities (Güney Doğu Avrupa Ulusal Güvenlik Otoriteleri)
<b>SPSS</b>	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences)
<b>SKB</b>	: Son Kullanıcı Belgesi
<b>TGB</b>	: Tesis Güvenlik Belgesi
<b>TGH</b>	: Tesis Güvenlik Hizmetleri
<b>TGYO</b>	: Tesis Güvenlik Yönetim Organizasyonu
<b>TGY</b>	: Tesis Güvenlik Yönetimi
<b>TGS</b>	: Tesis Güvenlik Sistemi
<b>TGK</b>	: Tesis Güvenlik Koordinatörü
<b>TÖGEK</b>	: Tesis Özel Güvenlik El Kitabı
<b>TSK</b>	: Türk Silahlı Kuvvetleri
<b>TEMPEST</b>	: Yayılan Sahte İletimlerden Korunan Telekomünikasyon Elektronik Malzemesi (Telecommunications Electronics Material Protected From Emanating Spurious Transmissions)
<b>USML</b>	: Amerika Birleşik Devletleri Mühimmat Listesi (U.S. Munitions List)
<b>ÜİB</b>	: Üretim İzin Belgesi
<b>WD</b>	: Wassenaar Düzenlemesi



## TABLolar LİSTESİ

### Sayfa

<b>Tablo 2.1:</b> Tesis Yönetiminin Faaliyetleri .....	13
<b>Tablo 5.1:</b> Çalışmaya dahil edilenlerin çalıştıkları kurumların faaliyet gösterdikleri sektörler .....	44
<b>Tablo 5.2:</b> Anket soruları 2 ile 4 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	46
<b>Tablo 5.3:</b> Anket soruları 2 ile 7 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	49
<b>Tablo 5.4:</b> Anket soruları 2 ile 9 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	51
<b>Tablo 5.5:</b> Anket soruları 2 ile 10 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları .....	52
<b>Tablo 5.6:</b> Anket soruları 4 ile 7 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	53
<b>Tablo 5.7:</b> Anket soruları 4 ile 8 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	55
<b>Tablo 5.8:</b> Anket soruları 4 ile 14 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları .....	56
<b>Tablo 5.9:</b> Anket soruları 4 ile 15 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları .....	57
<b>Tablo 5.10:</b> Anket soruları 7 ile 8 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	59
<b>Tablo 5.11:</b> Anket soruları 9 ile 10 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları.....	60
<b>Tablo 5.12:</b> Hipotez testleri analizi ile elde edilen sonuçlar .....	62

## ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1: Bilgi Güvenliği Unsurları.....	25
Şekil 3.2: İkaz Yazı ve Levhaları Örnekleri .....	31
Şekil 3.3: İhracat Kontrol Düzenlemeleri (Export Control Regulations).....	38



## ÖZET

### TESİS GÜVENLİK YÖNETİMİ, BELGELENDİRİLMESİ ve RİSKLERİNİN ANALİZİ

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke, ekonomik ve teknolojik üstünlüklerini Savunma Sanayi ve Kritik alt yapılarda faaliyet gösteren kuruluşlarla yansıtırken, hızla gelişen teknolojinin ışığında, bu sektörler üzerine kurulan tesislerle üst düzeye taşımak istemektedirler. Bu kapsamda Ülkemizde de Savunma Sanayi sektörü veya kritik alt yapılarda faaliyet gösteren çeşitli kurum, kuruluş veya şirketlerin bulunduğu stratejik yapıya sahip tesislerin varlığı hızla çoğalmaktadır. Gizlilik dereceli bilgi, belge, hizmet, proje veya malzemelerin; üretimi, montajı, depolanması, araştırma ve geliştirme yapabilmemesi, alım ve satım süreci gibi birçok evresinde mevcut olan tesisin, 5202 sayılı Kanun kapsamında yer alan Tesis Güvenlik Belgesine sahip olmaları gerekmektedir.

Savunma sanayi veya kritik altyapı alanında faaliyet gösteren kuruluşlarda, tedarik edilecek teknoloji ve teçhizata ilişkin projeler dahilinde; gizlilik dereceli bilgi, belge, malzemeyi korumak ve çalışma ortamını güvence altına alarak, tesisi güvenlik kurallarına uygun standart kriterlerine getirmek ve güvenli bir ortam hazırlamak için iyi bir tesis güvenlik yönetiminin var olması gerekmektedir. Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Güvenliği Yönergesi kapsamında, Tesis güvenlik belgelendirme işlemleri yapılırken, alınan sıkı tedbirlerle güvenlik yönetimini de büyük önem verdiği dikkati çekmektedir.

Bu kapsamdaki çalışmada, savunma sanayi sektörünün ve kritik altyapılı tesislerin önemine giriş yapılarak, tesis yönetimi, tesis için yer seçimi, tesis güvenlik yönetimi ve aşamaları ele alınacak, tesis belgelendirme sürecinde yapılması gereken prosedürler detaylı bir şekilde incelenecektir. Aynı zamanda Uluslararası antlaşmalar çerçevesinde, farklı ülkelerde izlenen prosedürlere dikkat çekilirken, Türkiye’de Tesis Güvenlik Belgesine sahip olup, bu alanda faaliyet gösteren kurum, kuruluş veya şirketlerin; faaliyetleri esnasında ve belgelendirme sürecindeki karşılaştıkları zorluklar ele alınarak, tesis içerisinde oluşabilecek risk ve tehlikelere karşı gerekli olan tedbirlere dikkat çekilecektir. Bu tez çalışmasının sonraki yıllarda yapılması planlanan çalışmalara yol gösterici nitelikte olması, Savunma Sanayi ve Kritik Altyapıya sahip sektörlerde yer almak isteyen, kuruluş aşamasında olan birçok firmaya kaynak niteliği özelliği taşıması ve tesis güvenlik belgesine sahip kuruluşların beklentileri, yaşadığı sıkıntıları ve taleplerini yapılan analizler sayesinde karar vericilere ulaştırılması hedeflenmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** *Savunma Sanayi, Kritik Altyapı, Tesis Güvenlik Belgesi, Tesis Yönetimi, Tesis Güvenlik Yönetimi, TÖGEK, Kişi Güvenlik Belgesi, Milli Gizli, NATO Gizli, Üretim İzni, Bilgi Güvenliği*

## ABSTRACT

### FACILITY SECURITY MANAGEMENT, CERTIFICATION AND ANALYSIS OF RISKS

While many developed and developing countries reflect their economic and technological superiorities with organizations operating in the Defense Industry and Critical infrastructures, they want to take it to the next level with facilities built on these sectors in the light of rapidly developing technology. In this context, the presence of strategically structured facilities where various institutions, organizations or companies operating in the Defense Industry sector or critical infrastructures are increasing rapidly in our country. Confidential information, documents, services, projects or materials; The facility, which is present in many stages such as production, assembly, storage, research and development, purchase and sale process, must have the Facility Security Certificate within the scope of the Law No. 5202.

Within the scope of projects related to technology and equipment to be procured in organizations operating in the defense industry or critical infrastructure field; It is necessary to have a good facility security management in order to protect confidential information, documents, materials and to secure the working environment, to bring the facility to the standard criteria in accordance with the security rules and to prepare a safe environment. It is noteworthy that the Ministry of National Defense attaches great importance to security management with the strict measures taken while performing the Facility security certification processes within the scope of the Defense Industry Security Directive.

In this study, the importance of the defense industry sector and critical infrastructure facilities will be introduced, facility management, site selection for the facility, facility security management and stages will be discussed, and the procedures to be done in the facility certification process will be examined in detail. At the same time, while drawing attention to the procedures followed in different countries within the framework of international agreements, institutions, organizations or companies that have Facility Security Certificate in Turkey and operate in this field; The difficulties they encounter during their activities and during the certification process will be discussed, and the necessary precautions will be drawn against the risks and dangers that may occur within the facility. The fact that this thesis is a guide to the studies planned to be carried out in the following years, that it is a source for many companies that want to take place in the Defence Industry and Critical Infrastructure sectors and that are at the establishment stage, and that the expectations, difficulties and demands of the organizations that have the facility security certificate can be shared with the decision makers thanks to the analyzes made is intended to be delivered.

**Keywords:** *Defense Industry, Critical Infrastructure, Facility Security Document, Facility Management, Facility Security Management, TÖGEK, Personal Security*

*Document, National Secret, NATO Confidential, Production Permit, Information Security*



## 1. GİRİŞ

Savunma sanayi, devletlerin savunma, saldırı ve stratejik silah sistemlerini tasarlayıp, imal edip, geliştirirken, diğer yan kolları ve finansal faaliyet sahalarıyla birlikte müşterek ilişki içerisinde olan kamu kurum ve kuruluşların bütününe ifade etmektedir (Gülsoy, 2020). Kritik altyapılar; İşlediği verinin bütünlüğü, gizliliği veya erişilebilirliği bozulduğunda geniş çapta ekonomik zarara, ulusal güvenlik açıklıklarına, can kayıplarına veya kamu düzeninin bozulmasına yol açabilecek bilişim sistemlerini barındıran altyapılar olarak tanımlanır (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, 2020). Birçok ülke savunma sanayi sektörünü ve kritik altyapı tesislerini gelişen teknoloji ışığında üst düzeye taşınmak için büyük çaba içerisinde. Geçmiş yıllarda yaşanan ABD’de gerçekleşen 11 Eylül saldırısı ve Katrina Kasırgası, İspanya’da 2004 yılında ve 2006 yılında İngiltere’de terör saldırılarının yapılması, 2007 yılında Estonya ile 2008 yılında Gürcistan’a yapılan siber saldırılarından sonra yaşanan afet, yıkım ve zarar karşısında dünya tarihinde var olan küresel ve bölgesel güvenlik anlayışının değişmesine ve Kritik altyapılarda yeni bir yapılanmaya gidilip çeşitli düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur (Ünver et al., 2011).

Bu bölümde Türkiye’de Savunma Sanayi ve Kritik altyapılı kuruluşlarının varlığının önemine ve ülkemizdeki işleyişine değinip, Savunma Sanayi Güvenliğine giriş yapılacaktır.

### 1.1 Türkiye’deki Savunma Sanayi Güvenliği

Bir devlet; ordusunun güçlü olabilmesi için sanayi gelişmişliğine ihtiyacı vardır. Çünkü devletin varlığını sürdürebilmesi için savunma ihtiyacı şarttır. Savunma sanayideki gelişmeler ordunun da modern bir yapıya ulaşmasına vesile olacaktır. Bu yüzden gelişmiş devletlerin teknolojik ve ekonomik üstünlüklerini savunma sanayi sektörlerine yansıtıp, ürettikleri modern silah sistemleri sayesinde güçlü bir askeri yapıya sahip olurken, yüksek fiziki güç kapasitesine

ulaşırlar. Savunma sanayi devletlerin milli hedeflerinin elde edilmesi için milli güç unsurunu kullanmasına destek sağlar.

Tarihimizde savunma sanayi geçmişine bakacak olursak; Türkiye'ye Savunma Sanayi günümüze Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalmıştır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra İstanbul'un Tophane ilçesinde ilk savunma sanayi kuruluşu olarak tesis Tophane-i Amire'yi kurmuştur. Daha sonra kurulan, Taşkızak Tersanesi, Tersane-i Amire ve Haliç Tersanesi savunma sanayi kuruluşlardandır. Baruthane-i Amire inşaatı 1700 yılında tamamlanmıştır. Dolmabahçe Silah ve Kartuş Fabrikası II. Mahmut döneminde ilk modern fabrika olarak kurulmuştur. 1828 yılında Taşkızak tersanesi ilk zırhlı gemiyi inşa etmiştir. 1884 yılında Zırhlı Firkateyn ve 1886 yılında da ilk denizaltıyı tamamlayan tersane, Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla kapatılmıştır. Hafif silahların onarımının yapılması için 1920-1921 yıllarında Ankara Silah Fabrikası kurulmuştur (Sezgin & Sezgin, 2018). Türkiye Cumhuriyet öncesinde savunma sanayi alanında yaşanan bu gelişmeler yetersiz olduğu için Cumhuriyet kurulduğu yıllarda ülkemiz hava ve silah sistemleri alanında savunma sanayi açısından yabancı ülkeye bağımlı haldeydi. 1923 yılından sonra gerekli gelişimi yakalayarak ilk 20 yılda tersaneleri uçak fabrikaları, tamir atölyeleri, fişek fabrikaları gibi tesisler faaliyet göstermiştir. Fakat daha sonraki yıllarda savunma sanayisinde duraksama yaşanmış ve bu sektörde yaşanan maddi ve teknik yetersizlikler nedeniyle de gelişmesi için beklenen çabayı bulamamıştır (Yeşilyurt & Yeşilyurt, 2019). Bu alandan yola çıkarak Türk savunma sanayini 4 dönemde şu şekilde inceleyebiliriz.

- Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Mustafa Kemal Atatürk "Askeri zaferler, ekonomik kazanımlarla taçlandırılmadığı sürece, kalıcı bir zafer elde edilemez" düşüncesiyle sanayileşmenin devlet politikası olarak benimseyip başlattığı ve akabinde Atatürkçü fikrin devam ettiği 1923-1950 yılları arası, devlet öncülüğü ile yerli sanayileşme dönemi var olmuştur(Ziylan, 2001). Ülkemizde o yıllarda Savunma Sanayi alanında çalışan kuruluşların çoğunluğu yerli ve milli devlet politikası izlemektedir ve bu yıllarda en büyük milli savunma sanayisi olarak Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu kurulmuştur. Devlet kuruluşları

dışında savunma sanayi alanında; Nuri Demirağ, Vecihi Hürkuş, Nuri Killigil gibi isimlerin yer aldığı özel ve sivil girişimler de olmuştur. Fakat o yıllarda yaşanan Sovyet tehlikesi nedeniyle, ABD'den Marshall yardımları alınıp sonrasında NATO'ya girilmesinin devamında yerli savunma sanayi neredeyse unutulmuştur (Akbaba, 2021).

- 1950-1974 yılları arası, devletin yerli üretim savunma sanayi güçlendirme politikasını terk ederek tamamen ithal ürünlerin tedarik edildiği döneme geçilmiştir (Akbaba, 2021). Dış ülkelerden ana savunma sistemlerinin borçlanma, satın alma veya yardım yoluyla temin edilmeye başlanarak, özgün teknoloji üretimi tamamen ihmal edilmiştir (Ziylan, 2001).
- Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında uygulanan ambargo sonucunda yeniden yerli ve milli savunma sanayi üretiminin önemi ortaya çıkarak 1974-1998 yılları arasında askeri vakıfların ve devlet destekli şirketlerin kurulmaya başladığı döneme girilmiştir. Türk savunma sanayinin omurgasını oluşturan, ASELSAN, TUSAŞ, İŞBİR, ROKETSAN, HAVELSAN, ASPİLSAN şirketleri bu dönemde kurulmuştur. Savunma Sanayi Başkanlığı bünyesinde 3238 sayılı kanunla; savunma sanayi altyapı tesisiyle ilgili politikalarını tespit etmek ve bu politikaları uygulama yetkisine sahip Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (SAGEB) kurulmuştur. Sonrasında yeniden yapılandırılarak Savunma Sanayi Müsteşarlığına (SSM) dönüştürülmüştür.
- 2004 yılında yerli ve milli projelerin daha fazla önem kazandığı bir döneme girerek Savunma İcra Komitesi kurulmuştur. Savunma Sanayi Müsteşarlığı 2017 yılında Cumhurbaşkanlığına bağlanarak, 2018 yılında ise 703 sayılı “*Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*” ile T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı olarak yeniden yapılandırılmıştır (Akbaba, 2021).



Ülkemizde diğer ülkeler gibi ve bulunduğu coğrafi konum itibariyle ulusal güvenliğini sağlayıp, sürdürebilmesi için güçlü bir silahlı kuvvetlere ve beraberinde iyi eğitilmiş personelle birlikte ileri teknolojiye sahip olan savunma sanayi, sistem ve teçhizata gereksinim duyulmaktadır. Bunun için doğru bir milli savunma stratejisi geliştirerek dışa bağımlılığımızı en aza indirip, caydırıcı askeri bir güce sahip olmamız mili savunma sanayimizi geliştirebildiğimiz ölçüce olacaktır (Köseoğlu, 2011). Son yıllarda bu hedef doğrultusunda savunma sanayisinde büyük gelişmeler yaşandığı üretim için birçok tesisin faaliyete geçtiği görülmektedir

Savunma sanayi askeri gayelerde kullanılabilecek olan üretim, cihaz, AR-GE tasarım, sistem ve bakım-tutum hizmetlerinde bulunan ticari boyutu da oldukça geniş bir sanayi kolu olarak çalışmaktadır. Üretim yapılan malzemelere göz atıldığında; güdümlü yada güdümsüz silah sistemleri, güdümlü füzeler, uzay araçları ve uzay araçları itme birimi, elektronik donanım, kızılötesi elektro optik sensorlar, akıllı mühimmatlar, zırhlı kara araçları, uçak, uçak donanımları ve uçak motor parçaları, savaş uçakları ve atış kontrol sistemleri, gemi inşa ve tamiri, deniz altı, dip mayın sistemleri, insansız su altı, su üstü ve hava uçakları, radyo ve TV haberleşme araçları, petrol rafine tank ve parçaları gibi bir çok ürün ve bunların alt elementleri de kapsayan çok geniş ürün çeşidiyle karşı karşıya geliriz (Emirkadı, 2018). Bu yüzden savunma sanayi birçok sanayi sektörü ile de karşılıklı etkileşim halindedir. Savunma Sanayinin ana sektörlerini şöyle sıralayabiliriz (Baran, 2018).

- Askeri Giyim Sanayi
- Silah ve Mühimmat Sanayi
- Askeri Gemi İnşa Sanayi
- Askeri Otomotiv ve Zırhlı Araç Sanayi
- Roket ve Füze Sanayi
- Havacılık ve Uzay Sanayi
- Elektronik Sanayi

Savunma sanayi ürünleri ülkelerde askeri ve siyasi gücü artırdığı için son derece önemli bir unsur olmasından dolayı bu alandaki üretilen ürünlerin kontrol altında tutulma güdüsü ve ürünlerin içeriğinin merak konusu olması kaçınılmaz hale gelmektedir. Üretimin güvenliği ve üretim hareketlerini denetim altında tutmak için savunma sanayi güvenliği önemli bir yere sahiptir. Savunma sanayi kuruluşlarının sahibi olan veya sahip olmaya çalışsan bütün ülkeler bu yüzden silah, mühimmat ve patlayıcı madde, harp araç ve gereçleri üreten sanayi kuruluşların kurulması, denetimlerinin yapılması, işletilmesi ve bunlara ilişkin yükümlülüklerinin esas ve usullerini kanunlarla düzenlemeyi kendilerinde görev edinmişlerdir. Böylelikle Savunma Sanayi ürünlerinin kontrolsüz şekilde yayılmasını önlemek amacıyla, ulusal standartlardan sonra uluslararası standartları da arayıp bu standartları sağlayan, Türkiye'nin de üye olduğu Silah İhracat Kontrol Rejimleri adı verilen gönüllülük esasına dayalı aşağıda belirtilen ihracat kontrol rejimleri kurulmuştur (Özgen, 2016).

- Wassenaar Düzenlemesi (Wassenaar Arrangement/WA)
- Füze Teknoloji Kontrol Rejimi (Missile Technology Control Regime/MTCR)
- Avustralya Grubu (Australian Group/AG)
- Nükleer Tedarikçiler Grubu (Nuclear Suppliers Group/NSG)
- Zangger Komitesi (Zangger Committee/ZC)

Savunma sanayi de üretilen malzeme, hizmet veya projenin büyük çoğunluğu gizlilik dereceli çalışmalar olduğu için kurulu olduğu tesislerin ve bu tesislerde çalışan personellerin devlet tarafından belirlenmiş sanayi güvenliği esas yönerge ve yönetmeliğine göre çalıştırılması gerekmektedir. Türkiye; dünya genelinde düzenlenen uluslararası ikili ve çoklu antlaşmalara taraf olarak dünya üzerinde gelişen mevzuatları takip ederken, diğer ülkeler gibi kendi iç hukukunda gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Savunma sanayi sektörüne özel olarak düzenlenmiş bu kurallar Milli Savunma Bakanlığının MSY-317-2(C) Savunma Sanayi Yönergesinde belirlenmiştir. Bu sektörde yer alan şirket, kamu veya tüzel kişilerin devlet eliyle denetiminin yapıldığı ve gereken kuralların

yayınlandığı sorulu kurum MSB bünyesindeki Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğüdür. Tesisin kurulması veya savunma sanayi alanında tedarik edilecek üretim, proje veya gizlilik dereceli belge, bilgi, malzeme ya da hizmetin yapılabilmesi, üretimi, korunması, alımı, satımı, depolanması, araştırılması, geliştirilmesi, montajı gibi birçok faaliyetinde için koşulan kurallar ve yönergeye uygun olarak Tesis Güvenlik El Kitabında (TÖGEK) detaylı belirtilen belgeleri hazırlayıp MSB onayına sunulması gerekmektedir. “Millî Savunma bakanlığımızın resmî sitesinde de bulunan ulusal mevzuatlarımız şu şekildedir (OĞULTÜRK, 2020).

- 5202 Sayılı Savunma Sanayi Güvenliği Kanunu
- 5202 Sayılı Kanun’un Uygulanmasında İlişkin Hazırlanan Savunma Sanayi Güvenliği Yönetmeliği
- 5201 Sayılı Harp Araç Gereçleri ile Silah Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun
- 5201 Sayılı Kanun’un Uygulanmasına İlişkin Hazırlanan Harp Araç Gereçleri ile Silah Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Yönetmelik.
- 4691 Sayılı Teknoloji Bölgeleri Geliştirme Kanunu
- 4691 Sayılı Kanun’un Uygulanmasında İlişkin Teknoloji Bölgeleri Geliştirme Yönetmeliği
- Yıllık Kontrole Tabi Malzeme Listesi
- Millî Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Güvenliği Yönergesi”

29.06.2004 tarihli 5201 sayılı Kanunu incelediğimiz zaman amaç olarak; Harp Araç ve Gereçleri ile birlikte mühimmat, silah ve patlayıcı madde üreten sanayi kuruluşlarının denetiminin yapılması hakkında kanun kapsamında bulunan ve üretim yapan veya yapacak olan tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine ait sanayi kuruluşlarının kurulması, denetiminin yapılması, işletilmesi, yükümlülükleri ile birlikte

kontrole tabi liste kapsamındaki malzemelerin ihracat ve ithalat izin işlemlerini sağlanması olarak belirlenmiştir (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). Yönergenin Kapsamında da her çeşit harp araç ve gereçleri ile mühimmat, silah ve bunlara ait yedek parçalarıyla birlikte patlayıcı maddeleri ve bunlara ait teknolojileri üretmek amacıyla kurulan veya işletilen kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişilere ve özel hukuk tüzel kişilerine ait kuruluşlara ve bu kuruluşlardaki personel hakkında vurgu yapılmaktadır (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). 5201 sayılı kanunun gerektirdiğine göre her yıl ocak ayın içerisinde veya gerek duyulduğunda yıl içerisinde, “Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamınca (Milli Savunma Bakanlığı adına Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğü) Dışişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı,” ve ihtiyaç duyulan diğer kamu kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak tespit edilen Kontrole Tabi Liste Resmi Gazete yayınlanmaktadır. Fakat herhangi bir sebeple kontrole tabi liste yayınlanmamışsa, en son yayımlanan liste esas alınmaktadır (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). 5202 sayılı Kanunun içeriğine baktığımızda amacı; Savunma Sanayi kapsamında yapılan antlaşmalarda yer alan ve doğrudan satın alarak, müşterek proje programlarına katılım yoluyla, yatırım veya teşvik yolu ile tedarik edilen veya savunma sanayi, teknoloji ve teçhizatı safhasında imalat, montaj, araştırma ve geliştirme yapan gerçek ve tüzel kişilerle bu alanlarda çalışan şahıslara ait her türlü gizlilik dereceli malzeme, belge, bilgi, proje ve hizmetlerin ve bunlarla ilgili tesislerin güvenliğinin ve korunmasının sağlanmasında dair yapılacak işlemleri belirlemektedir. Yönetmeliğin kapsamına baktığımız da ise “ Savunma Sanayine ait gizlilik dereceli her türlü antlaşma ile Proje, belge bilgi, malzeme ya da hizmetlerin araştırma ve geliştirmesini, üretimini, alımını, satımını, muhafazasını ve depolanmasını yapacak veya yaptıracak olan bütün kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişileri ve bu alanlarda faaliyet gösterecekleri tesisler ile 26 Haziran 2001 tarihli ve 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununa göre kurulan tesisleri kapsamaktadır hükmüne yer verilmektedir (Yönetmelikler, 2021). Bu yönetmelikte Türk Silahlı Kuvvetlerinin kadro ve kuruluşlarında yer alan askeri tesisler ile birlikte personelini kapsamayacağına değinilir. Bu boyutta, savunma sanayi amaçlı proje yürütülen askeri tesislerde gerekli olması halinde, Savunma Sanayi Milli Güvenlik makamının isteği üzerine Genelkurmay Başkanlığı yetkilileri tarafınca oluşturulan heyet aracılığıyla

denetlenebileceği belirtilir. NATO'yu ilgilendiren proje ve işlere ait olan güvenlik işlemleri, NATO tarafından alınan güvenlik usul ve esasları çerçevesinde, sorumlu mevki olan Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı Merkez Kurulu Başkanlığınca, Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamınca yetkilendirilen Milli Savunma Bakanlığı Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğüyle eş güdümlü olarak yürütülmektedir (Yönetmelikler, 2021). 5202 sayılı Kanunun 6. Maddesinde belirtildiği üzere Makamdan, gizlilik dereceli proje, belge, bilgi veya malzemeye nüfuzu gerektiren savunma sanayiye konu alan hususlar ile alakası olan her kişinin Kişi güvenlik Belgesinin bulunması ve projelerin uygulanacağı tesis ya da yer için Tesis Güvenlik Belgesi alınması mecburidir. Bu belgeler temin edilmeden ilgililere, gizlilik dereceli proje, belge, bilgi veya malzeme verilemez ve içeriği açıklanamaz. Bu proje, belge, bilgi ya da malzemenin bulunduğu yerlere ve tesislere girilemez, gizlilik dereceli bilgi içeren anlaşma, sözleşme ya da alt sözleşme çalışmalarına ve uygulamalarına paydaş edilemez” hükmü ile Savunma Sanayi güvenliğinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu kanunun önemi maddelerini incelediğimizde daha iyi anlaşılmaktadır. Tesis Güvenlik Belgesi bulunmayan kamu, kurum, kuruluşları ile tüzel kişilerin belge, bilgi, proje, malzeme veremez, açıklayamaz ya da hizmetlerinin üretimini, alım-satımını, depolamasını, araştırmasını, yapamaz. Savunma Sanayi sektörü ve Kritik Altyapılı bölgeler için gerekli olan Tesis Güvenlik Belgesine sahip olabilmek için zorlu bir süreçten geçilse de Tesis Güvenlik Belgesine sahip olan tesislerin; Fiziki Güvenlik şartlarını sağlayarak, tesiste faaliyet gösterilen her türlü üretim, proje, bilgi, belge ve malzemenin güvenliğini sağladığı için tesiste huzur ve refah içinde çalışma imkânı bulabilecektir. Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Yönergesinin 6. Bölümünde de belirtildiği gibi Savunma Sanayi Güvenlik Makamlarınca belgelendirme yapılmasının amacı; çok çeşitli hırsızlık, casusluk, baskın, sabotaj, yıkıcı faaliyet, yangın anında veya iş kazalarının yaşanması halinde tesisin, personelin, bilgi belge ve dokümanların, araç ve gereçlerin, makinelerin güvenliğini sağlayarak, gizlilik dereceli belge, bilgi ve malzemeye yetkisiz kişilerin ulaşmasını engelleyerek, proje çalışmaları için uygun ve güvenilir bir ortam hazırlamak olduğunu gözler önüne sermektedir (Özgen, 2016).

## 1.2 Kritik Altyapı Güvenliği

Bir toplum içinde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini ve refah düzeyine destek olan ve ülkelerin modernlik düzeyine ulaşmasını sağlayan kritik altyapı tanımı ve kapsamı ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bir ülkede Altyapı olmadığı zaman, sanayileşmenin gelişmediği ve toplum hayatının karmaşık bir hale geldiği düşünülerek toplumun gelişmişliği daima sorgulanmaktadır. Genel olarak diğer ülkeler de ve Türkiye’de Bankacılık ve Finans, Elektronik Haberleşme, Ulaştırma, Su Yönetimi, Sağlık, Enerji ve Kritik Kamu Hizmetlerin verildiği sektörlerin bulunduğu altyapılar, çeşitli sivil veya askeri tehditlerle karşı kaşıya kaldığı için ulusal düzeyde korunması gereken stratejik sistemli kritik altyapılar içirişinde yer almaktadır. Herhangi bir ülke de özellikle silahlı kuvvetlerinin siber savunma boyutunda korunması gerekli olan sistem ve kritik altyapılarının bazıları aşağıda sıralanmaktadır (Çifci, 2017).

- Savunma sanayii
- Bilgi sistemleri
- Lojistik sistemler
- Kripto sistemleri
- Uydu ve yer sistemleri
- İnsanlı ve insansız hava aracı sistemleri
- Hava savunma ve komuta kontrol sistemleri
- Seyrüsefer, yaklaşma, iniş, konumlama ve yön bulma sistemleri
- Uzay sistemleri
- Telli ve telsiz iletişim sistemleri
- Elektronik çip ve sistem üretimi
- Küresel yazılımlar (Sap, Oracle, Windows vb.)

- SCADA sistemleri

Tüm vatandaşların ve kamu, kurum veya kuruluşlarının faydalandığı ve günlük hayat içerisinde sürekli ihtiyaç duyduğu hizmetlerin sunulduğu, toplumsal refahın ve ekonomik gelişmişliğin göstergesi olan bu altyapılar, siber saldırılarda özellikle hedef noktası olmaktadır. Söz konusu olan bu tehditlerin; kritik altyapı veya hizmetlere yönelik yapılan saldırı esnasında, geniş kapsamda bir etki oluşturması ve olumsuz etkilerinin yıkıcı boyutlara ulaşması saldırganların temel amacıdır. Ülkelerin kritik alt yapısına karşı yapılan herhangi bir saldırı ya da yaşanan afet sonucunda sistemlerin zarar görüp, çalışmaması ya da veri kaybı olması nedeniyle; insanların hayatına ve yaşam kalitesine olumsuz etki edebileceği, sağlık, çevre, ekonomi, siyaset, teknoloji, ulusal güvenlik sistemlerinde denge bozan bir aksaklığa neden olup, ülkeyi ve vatandaşlarını zor duruma düşüreceği riski kaçınılmazdır. Bu yüzden hayatımızın her yönünü destekleyen kritik altyapıların ve kurulu bulunduğu tesislerin korunması kamu düzeni ve iç güvenliğin sağlanması açısından vazgeçilmez bir zorunluluktur(Ak, 2019). Bu kapsamda “Kritik altyapı güvenliğinin sağlanması 4 hususta açıklanabilir (Erenel & Caymaz, 2020).

1. Kritik altyapılara ilişkin tehditlerin tespiti
2. Kritik altyapılarının öneminin derecelendirilmesi
3. Koruma tedbirlerinin alınması
4. Kritik altyapıların korunmasına yönelik iş birliğinin geliştirilmesidir”.

## 2. TESİS YÖNETİMİ

Hizmet veya ürün üretilmesine olanak sağlayan, her çeşit araç, gereç ve cihazlar ile üretim sürecini yöneten insanların içerisinde bulunduğu bina ve alanların bütününe tesis adı verilmektedir (Akça & Şahin, 2018). Tüm tesisler dönemleri boyunca 4 ana aşamadan geçmektedirler. Bunlar;

1. Tasarım aşaması
2. Yapım aşaması
3. Yaşam aşaması
4. Yıkım aşamasıdır.

Tesis yönetimi süreci; tesiste mevcut olan alan, bina ya da alt yapının işletme evresinde ve çalışan personelin yönetim aşamasında gerçekleştirilen faaliyetlerin yer aldığı, en önemli ve en uzun aşaması olan yaşam periyodunda yapılmaktadır (Şen, 2021). Kuruluşlar içerisinde tesis yönetimi ve tesiste örgütlenme şekilleri kuruluşların ihtiyaçları dahilinde değişiklikler gösterebilir. Bu yüzden karşımıza farklı yönetim şekilleri çıkacaktır. Tesis yönetimi ile; kurulacak tesisin planlanması, temini, tasarımı ve işletilmesi esnasında ki maliyetini minimum seviyeye düşürüp, çalışan ve üretim performansını artırıp, tesis içerisinde kurulu sistemin tam kapasite çalışmasını sağlayarak, teknik ve donanım araçlarının bakım-onarım işlemlerini düzenli periyotlarda yaparak, uzun ömürlü ve daha faydalı kullanılması sağlamakla birlikte Tesis içerisinde üretilen malzemenin, ivedi bir şekilde hizmete hazır hale getirilmesi, pazara sunulması yada ulaştırılması için gerekli koordinasyonun sağlanması hedeflenir. Aynı zamanda Tesis ve çalışanlarının korunması için oluşturulan organizasyon şemasıyla tesisin aktif bir şekilde kullanılması sağlanarak, tüm bina ve donanım elemanlarının otorite ve uyum içerisinde çalışması için tesiste alınan kararların tamamı ile tesisi en iyi hale getirecek bir tablo oluşturulmaya çalışılıp, Tesis içerisinde yer alan çalışanların çalışma ortamlarını iyileştirilip, çalışanlara tüm



sosyal hakları çerçevesinde hizmet verilip, iş sağlığı ve güvenliği açısından tesiste tüm tedbirleri alıp olası risklerin önüne geçerek, Tesis içerisinde ve üretim aşamasında yürürlükte olan kanunların ve yasal düzenlemelerin uyulmasını sağlanarak tesiste faaliyet akışının eksiksiz ve başarılı bir şekilde devam etmesi amaçlanır (Karaman, 2004). Tesis yönetimi esnasında tesis içerisinde uygulanması gereken kanun ve ilgili alt mevzuatların bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz (*Tesis Yöneticisi (Seviye 6)*, 2017).

- “5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğinde Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun ve ilgili alt mevzuat.
- 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve ilgili alt mevzuat.
- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 4857 sayılı İş Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu ve ilgili alt mevzuat.

- 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ve ilgili alt mevzuat.
- 5326 sayılı Kabahatler Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 5627 sayılı Enerji Verimliliği Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ve ilgili alt mevzuat.
- 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve ilgili alt mevzuat.”

Dünya çapında Tesis Yönetimine dair standartlar geliştirip, çalışmalar yapan BFM, IFMA, BOMA, NEFMA, NFMA ve EuroFM gibi kurumların benimsediği profesyonel tesis yönetim faaliyetleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur (Erentürk & Güven, 2018).

**Tablo 2.1:** Tesis Yönetiminin Faaliyetleri

Bina Hizmetleri	Bakım Onarım
Güvenlik	Afet ve Krizlere Hazırlık
Yemek Hizmetleri	Temizlik
Ulaşım	Arşiv
Depolama/Dağıtım	Kurye
Sağlık ve İSG Hizmetleri	Peyzaj, Bahçe Bakımı
Ofis yönetimi Hizmetleri	Sözleşme Yönetimi Hizmetleri
Haberleşme Sistemleri ve Çağrı Merkezi	Diğer (Dinlenme, Kütüphane, Spor, Eğlence, Market vb. alanlar)

**Kaynak:** (Erentürk & Güven, 2018).

Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO) tarafından tesis ve tesis yönetimi ile ilgili uygulanan bazı standartlar şu şekildedir (Şen, 2021).

- ISO 41001 Tesis Yönetimi Yönetim Sistemleri
- ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemleri
- ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri
- ISO 22301 Toplumsal Güvenlik-İş Sürekliliği Yönetim Sistemleri

- ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri
- ISO 19650-3 Bina Bilgi Modellemesini Kullanarak Bilgi Yönetimi
- ISO 51001 Varlık Yönetimi-Yönetim Sistemleri
- ISO/IEC 27001 Bilgi güvenliği Yönetim Sistemi (BGYS)

Tesis yönetimini ele aldığım bu bölümde Tesis için yer seçimi ve tesis güvenlik yönetimi konuları üzerinde durulacaktır.

## 2.1 Tesis İçin Yer Seçimi

Savunma Sanayi ya da Kritik alt yapı tesislerde faaliyet gösterecek olan bir firmanın yer seçimi yapılırken; gerçekleştireceği eylem ya da üretim için elde edeceği verimlilik, karlılık ve etkinlik şartlarına uygun bir coğrafi alanda konumlandırılmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Stratejik öneme sahip olacak tesisler kurulum aşamalarından itibaren şirket bütçeleri için yüksek maliyetlere neden olacaktır. Bu nedenle kurulma aşamasında olan, yerini genişletmek veya değiştirmek isteyen firmaların iyi bir analiz yapmaları gerekir. Tesis yerinin belirlenmesi işletmenin maliyeti ve gelirleri üzerinde büyük etkisi olacağı gibi, tesisin kurulup taşınma evresine geçilmesinden sonraki süreçte, yanlış bir tesis seçimi nedeniyle geri adım atılması çok zor olacağı ve ek maliyetlerin çıkmasına neden olacağı için uzun süreli stratejik bir öngörüye sahip olmak gerekir (Erdebilli (B.D.ROUYENDEGH) & Nacar, 2020). Kurulacak tesisin faaliyet amaçları doğrultusunda, üretilecek ürün veya hizmetin, stratejik ve fiziksel öneme sahip olduğu düşünüldüğünde ilk başta iyi bir etüt çalışması ile planlama ve yer seçimi yaparak, faaliyet alanındaki eylem işleyişini olumlu yönde etkileyeceği gibi, tesisin güvenlik ve bakım/onarım işlerini de hesaplayarak hareket edilmesi; ileride tesis için yapılacak olan belgelendirme sürecinde, kurum içinde gerekecek düzeltmeleri yaparken oluşabilecek yüksek maliyeti düşürmek yeni kuruluşlar için avantaj olacaktır.

Tesis yeri seçimi üç ana aşamadan oluşur.

- Tesisin kurulacağı bölgenin seçimi yapılırken coğrafi bölgeyi temel alarak; Pazar durumunu, hammaddeye yakınlığını, ulaşım ve taşıma

durumunu, enerji ve su kaynaklarına yakınlığını, yan sanayisinin gelişim durumunu, işgücü niteliklerini, savunma ve güvenlik durumu gibi unsurları detaylı bir şekilde incelenir.

- Bölge içerisinde kendine özgü il veya ilçelerde bir alan belirlenir
- Tesisin kurulacağı elverişli arazinin seçimine karar verilir (Korkut et al., 2010).

Kritik öneme sahip bir tesisin kurulduğu ve sadece kuruluşun değil etrafındaki şirketlerin ekosistemlerinin etkisi içerisinde de yer alacağı unsuru düşünüldüğünde tesis için yer seçimin ne kadar önemli olduğu dikkat çekecektir. Yukarıda belirtilen aşamalara ek olarak tesis için seçilen bölgede herhangi bir terör saldırısı yapılmış mı, bölgede ayaklanma veya suikast ihtimali mevcut mu, bölgede kolluk kuvvetlerinin tesise yakınlığının yanı sıra hava savunma sistemlerinin de bulunmasına ihtiyaç var mı, Tesisin bulunduğu bölge projeyi yada üretimi gerçekleştirecek olan personelin çalışma alanlarının yaşamını, düzenini, psikolojisine nasıl etki yapacağı gibi birçok kapsamlı soruya cevap arayarak tesis yerine karar verilmelidir.

## **2.2 Tesis Güvenlik Yönetimi**

Yaptığı üretim/hizmet nedeniyle stratejik ve fiziksel öneme sahip olan bir binanın ve tüm eklentilerinin kontrol noktalarını, aydınlatma sistemleri ve alarm sistemlerini, çevre güvenlik sistemlerini, teknolojik cihazlarıyla birlikte koruma güvenlik personelleriyle; giriş/çıkış noktalarını sıkı bir denetim altında tutarak, her türlü soygun, hırsızlık, direniş ve benzeri dış tehditler, boykot, suikast, sabotaj, silahlı/bombalı saldırılardan binayı, binanın tüm eklentilerini ve bina çalışanlarını 24 saat kesintisiz koruyup ve kontrol altında tutulması amacıyla yapılan tüm koruma faaliyetlerine “tesis koruma” adı verilmektedir (Özdemir, 2011).

Tesis güvenlik yönetimi oluşturulurken sıkı bir örgüt kültürünün de var olması gerekmektedir. Örgüt kültürünü tanımlayacak olursak; örgütte yer alan üyelerin ortak paylaşım halinde olduğu normlar, beklentiler, etkileşimler, duygular, tutumlar, varsayımlar, etkinlikler ve değerlerden oluşan her daim

çalışma hayatında mevcut olan güçlü bir mekanizmadır (İşcan & Timuroğlu, 2007). Tesis içerisinde bir bütün olarak eksiksiz bir şekilde, ortak bir amaca hizmet etmek üzere var olan iki veya daha fazla bireyin davranışlarını, karşılaştıkları sorunlara müdahale şekillerini, ülkede belirlenen kanun ve yönetmelikler ile kuruluşun kurum kültüründe bulunan kurallar çerçevesinde yönettiği yapı ancak örgüt kültürü ile gerçekleştirilebilir. Güvenlik bilincine dayandırılmış etkin bir örgüt kültürünün oluşması sayesinde, yetkili personel karşılaştığı güvenlik ihlallerine karşı daha bilinçli olacak ve doğru müdahale yeteneği kazanacaktır. Çünkü tesiste çalışan personellerin teknik bilgilerinin yanı sıra çalışma ortamını tehdit edecek öğeleri görebilmesi, örgüt kültürü ile uygulanan prosedür ve eğitimler ile mümkündür (Kaya & Kartal, 2021).

Günümüzde tüm ülkelerin gözbebeği haline gelmiş, ev sahipliği yaptığı proje ve üretimler için büyük öneme sahip, herhangi bir eksiklik ya da zayıf bir nokta oluştuğunda her an tehlikeye ve ciddi sorunlara açık olabilecek, kritik seviyede olan tüm binaların güvenliğini kapsayan tesis güvenlik yönetimi profesyonel bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Tesis güvenliğini yöneten kişinin hiçbir zaman tam korumanın mümkün olmadığı ilkesini benimseyip, günün her saatini kapsayacak tüm risklere karşı alacağı tedbirleri, müdahale anında hareket tarzını, kuracağı güvenlik sistemlerini tesisin yapısına ve önem derecesine göre belirlemesi ve tesisi başarılı bir şekilde koruyacak koruma hizmeti tasarlaması gerekir. Çünkü bir yerde kamu güvenliğinin artırılması ve suçun önlenmesinin en doğru yollardan bir tanesi o yerin veya mekânın güvensiz olduğu olgusunu ortadan kaldırmakla başlar. Güvensiz algısı oluşturan alanlar hem maddi hem de zaman kaybı nedeniyle yatırım eksikliğine neden olur. Tesis Güvenlik organizasyon şemasını tasarlarken tesiste gerçekleşebilecek tüm riskler göz önünde tutularak Dış alan güvenlik yönetimi, orta alan güvenlik yönetimi ve iç alan güvenlik yönetimi olarak 3 başlık altında ele alınabilir (Özdemir, 2011).

### **2.2.1 Dış alan güvenlik yönetimi**

Kritik öneme sahip olan birçok tesis gerek teknik donanımları gerekse kendini geliştirme ihtiyaçlarından dolayı kampüs tarzı geniş alanlara kurulmaktadır. Dışarıdan gelebilecek herhangi bir tehlike ya da herhangi bir riskin önlenmesi için ilk savunma hattı dış alan güvenlik yönetimi ile

gerçekleştirilebilir. Bu kısımda koruma hizmetini sağlayan üniformalı güvenlik personelleri yer almaktadır. Çok fazla sorun ve kişi ile muhatap olacak olan bu personeller için, karşılaştıkları tüm hareketleri denetim altında tutabilmeleri amacıyla belirgin bir kontrol noktası oluşturulması gerekir. Tesis koruma sorumlusunun ilk ana savunma noktasının ve çevre sınırlarının dış halka olduğunu göz önünde tutarak bu noktada çeşitli fiziki engeller oluşturması gerekmektedir. Bu fiziki engelleri örnekleyecek olursak; aydınlatmalar, kuleler, çitler, dikenli teller, yüksek duvarlar, bariyerler, kapanlar vb. gibi caydırıcı ve fiziksel olarak içeriye izinsiz teması engelleyecek tedbirleri sıralayabiliriz. Ayrıca tesise gelecek olan kurum personeli, altyüklenici personel veya önceden bildirilmiş ziyaretçi giriş-çıkış takibi ve araç kontrolünün yapılabilmesi için ana girişlere taşıt plaka tanıma sistemin tanımlayıp, gelişen teknolojinin ışığında termal kameralarla denetimler sıkılaştırılıp güçlendirilmelidir.

### **2.2.2 Orta alan güvenlik yönetimi**

Dış alan kontroller tamamlandıktan sonra içeriye yönlendirilen ziyaretçi, personel veya alt yüklenici personelin tesis içerisinde yer alan bina giriş kısımlarının bulunduğu alana geçmesiyle birlikte orta alanda güvenlik yönetimi başlar. Bu alanda duyarlı kapılar, x-ray ve kontrollü geçişin sağlanması için kartlı geçiş sistemleri ile giriş-çıkışlar mevcuttur. Bunun yanı sıra kamera sistemleri ile birlikte yüz tanıma sistemi kullanılarak personel giriş-çıkış takibi ve şüpheli ya da yetkisiz kişilerin biyometrik verileri işlenerek izinsiz geçişleri kısıtlanabilir. Ziyaretçiler; kimlik bilgileri kayıt altına alındıktan sonra, refakatçi eşliğiyle birlikte, yanlarında bulunan elektronik cihazları tutanak altında alınıp, kontrollü bir şekilde içeriye alınması sağlanır.

### **2.2.3 İç alan güvenlik yönetimi**

Bu alanda ise tesisin en kritik kısmı olan büyük çoğunlukla üst düzey yöneticilerin ve hashas malzeme, donanım, proje, üretim, bilgi ya da belge gibi temas alanının kısıtlı olması gereken bölümdür. Kısıtlanma açısından en üst seviyede olan bu alana sadece yetkisi olan personel veya belirli süre giriş izini verilen kişiler temas edebilir. Bu alanlarda yetkileri o bölge için kısıtlı olan personel kartları kullanılır. Bu bölüm daha özellikli teknoloji ve güvenlik tedbirleri ile korunur. CCTV sistemleri, Termal kameralar, kasalar, elektronik

kartlı geçişler, alarm sistemleri, biyometrik okuyucular, parmak izi sistemleri ve yetkisiz alanları tanımlayan tabelalar gibi tedbirler alınarak korunur.

İç güvenlik yönetiminde dışarıdan, içeriden veya her türlü kaynaktan gelebilecek tüm tehditlere karşı koymak için geniş tedbirler almak gerekir. Özellikle günümüzde tüm dünya için tehdit unsuru olan Covid-19 salgını sonrası, salgın hastalıklarda iç güvenlikte tehdit çerçevesinde değerlendirilmeye başlamıştır. Bu yüzden tesis içerisindeki bireylerin hayat kalitesini belirli standartlarda tutabilmek için; doğal afetlerde, fiziksel güvenlik yönetiminde, siber saldırılarda, kimyasal ve nükleer saldırılarda oluşabilecek risklerin değerlendirilmesinin yanı sıra, tesiste ve çalışanların üzerinde büyük etki yaratacak olan virüs, bakteri ve benzeri biyolojik tehdit unsuru olabilecek salgınların önlenmesi ve karşı konulması için tedbirler geliştirilmelidir (Yılmaz, 2021).

### 3. TESİS GÜVENLİK BELGESİ

5202 sayılı kanunun 6. maddesi gereğince; bir tesiste yer alacak olan gizlilik dereceli belge, bilgi, malzeme ya da projenin tesis içerisinden yada dışarıdan maruz kalabileceği tehdit unsurları göz önünde tutularak Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Güvenlik Yönergesine göre belirtilen kriterlerin ve tesis güvenlik belgesi alt yapısının sağlanıp sağlanmadığı hususu kuruluşa ait Tesis Özel Güvenlik El Kitabında (TÖGEK) yer alan şartların, Milli Savunma Bakanlığı adına Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafınca denetlenerek, belirtilen kural ve şartlara uygun bulunduğu için verilen belgeye Tesis Güvenlik Belgesi adı verilmektedir. Milli Gizli Tesis Güvenlik Belgesi ve NATO Gizli Tesis Güvenlik Belgesi olmak üzere 2 çeşit Tesis Güvenlik Belgesi mevcuttur(Milli Savunma Bakanlığı, 2011).

Milli Gizli Tesis Güvenlik Belgesi başvurusu Milli Savunma Bakanlığına yapılmaktadır. Başvuru belgeleri tamamlanan kuruluşa belge, Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamınca (Milli Savunma Bakanlığı adına Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğü) denetlenerek Milli Savunma Bakanlığı tarafınca verilir.

NATO Gizli Tesis Güvenlik Belgesi başvurusu Dış İşleri Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığına yapılmaktadır. Tesisin Denetimi sonrasında belgenin düzenlenmesi, kuruluşa ait TÖGEK'in onaylanması, Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı Merkez Kurulu Başkanlığının bilgilendirilmesi ve inceleme sonuçlarının gönderilmesinde; antlaşmada yapılan yetki devri çerçevesinde ilgili makamlar ile koordineli olarak Milli Savunma Bakanlığı sorumludur ("Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliğinde Değişiklik Dair Yönetmelik," 2022). Milli Gizli ve NATO Gizli Tesis Belgeleri alınabilmesi için Milli Savunma Sanayi Güvenliği Yönergesinde istenilen şartlar aynıdır. Kuruluşun tesis güvenlik belgesi alabilmesi ve gereken alt yapının hazırlanması için istenilen şartlar Savunma Sanayi Kanununa uygun bir şekilde düzenlenmiş olan Savunma Sanayi Yönetmeliğinde tüm detayları, esaslarıyla birlikte ortaya koymaktadır. Bu esasları uygulamaya dönüştüren Savunma Sanayi Güvenliği



Yönergesi ile konu olan alanın, tam olarak kontrol altına alınması hedeflenmiştir. Yönerge 9 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümleri aşağıda detaylandırıp, kısa kısa bölüm içeriklerine değinerek savunma sanayi alanında çalışan ve kritik öneme sahip tesisler için belgelendirme aşamalarında bulunan kuruluşun hazırlaması gereken alt yapılarına vurgu yapmak istiyorum.

Birinci bölümde; yönergenin amacı ve kapsamından bahsedilerek tanımlar ve kısaltmalar üzerinde durulmuştur. Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamının yetki, görev ve sorumlulukları ile ihtiyaç makamının, proje makamının, kuruluşların, kuruluş güvenlik koordinatörünün ve Savunma Sanayinde görevli olan personelin yetki görev ve sorumlulukları belirtilmiştir.

İkinci bölümde; bilgi, belge ve malzeme güvenliğine yer verilmiştir. Gizlilik derecesinin işaretlenmesi, gizlilik dereceli belge, bilgi ve malzemenin verilmesi ya da açıklanmasıyla ilgili hükümleri ile satış ve devir işlemleri için gerekli şartlar açıklanır. Gizlilik dereceli belge, bilgi veya malzemenin muhafazası, kaydı, çoğaltılması ve çeviri yapılması, taşınması ve imhası ile ilgili koşullara yer verilir.

Üçüncü bölümde; proje uygulamalarında, projeye teklif isteme ve bu teklife çağrı dosyalarının gönderilmesine, gizlilik dereceli olan sözleşme görüşmelerine ve proje toplantılarına, gizlilik dereceli sözleşme uygulamalarına, yüklenici kişi veya kuruluşun sorumluluklarına, sözleşme güvenlik hükümlerine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde; kontrole tabi olan liste niteliğinde üretim yapacak kamu kurum veya işletmelerin kuruluş prosedürleri için gerekli bilgiler yer alır. Kuruluş izni için başvuru şartları, kuruluş izninin verilmesi, kuruluş izninin iptal edilmesi veya izin belgelerinin yeniden düzenlenmesi koşullarına yer verilir.

Beşinci bölümde, kişi güvenlik belgesi ve bu belge için başvuru şartlarıyla birlikte kişi güvenlik belgesinin verilme koşullarına yer verilir. Kişi güvenlik belgesiyle birlikte Milli Gizli, NATO Gizli belgelerinin detaylarına ve Kişi güvenlik belgesinin verilmediği haller, kişi güvenlik belgesinin kayıt işlemleri ve kişi güvenlik belgesinin iptali için gerekli olan şartlar incelenir.

Altıncı bölümde ise; Tesis Güvenlik Belgesinin detaylarına yer verilir. Tesis güvenlik belgesi için başvuru koşulları, tesis güvenlik belgesi için aranan istek ve özelliklere vurgu yapılır. Bu alanda da tesiste belgelendirme ya da kontrol amacıyla yapılacak olan denetlemelerin Tesis Özel Güvenlik El Kitabı'nda (TÖGEK) yer alan ve kamu kurum ya da kuruluşun faaliyet alanlarına ve kurulacak olan işletmenin büyüklüğüne göre bazı esaslar dahilinde hazırlanan güvenlik tedbirlerinin, TÖGEK'te yer alan kontrol formuna göre inceleneceği vurgulanır (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). Bu esaslar dahilinde kurulmuş olan Tesisin 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Yasası Kanunu hükümlerine uygun olarak, silahlı ve silahsız olarak korunması konusunda İl Güvenlik Koordinasyon Kurulunca alınacak kararların geçerli olduğu belirtilir. Ayrıca fiziki güvenlik tedbirleri, Yangın güvenliği, Bilgi güvenliği, Kontrollü bölge güvenliği için alınacak tedbirlere dikkat çekilirken; Kontrollü oda güvenliği için alınacak tedbirler ile Bilgisayar ve bilgi güvenliği için alınacak tedbirler için şartlar sunulmuştur. Tesis güvenlik belgesinin verilmesi, tesisin ara denetimleri, Tesis güvenlik belgesinin iptali ya da belgenin yeniden düzenlenmesi detaylarına yer verilir.

Yedinci bölümde; kontrole tabi malzemenin üretilmesi, üretim için izin başvurusu, üretim izin belgesinin verilmesi, yapılacak olan ara denetimler ve verilen üretim izin belgesinin iptal edilmesi ya da tekrar düzenlenmesinin şartları belirtilir.

Sekizinci bölümde; Kontrole tabi olan malzemenin ihracı ve ithal edilmesi, Tüm ithalat ve İhracatın kontrolü, Kontrole tabi olan malzemenin yurt dışına çıkarılması veya yurt içine sokulması için gerekli işlemleri, son kullanıcı belge işlemleri ve kontrollü malzemenin yurt içindeki izin işlemlerine değinilir.

Dokuzuncu bölümde ise; Savunma sanayi tesislerini ziyaret edilmesi, Askeri karargâh ya da tesislerin ziyareti, yabancı ülke tesislerinin ziyaret edilme koşulları ve ziyaret sonucunun rapor edilmesi, tesiste çekim yapma talepleri ile birlikte röportaj, program, brifing, demonstrasyon talepleri yer almaktadır.

Günümüz teknolojisinde gelişmekte olan Savunma sanayi sektörü ve Kritik altyapılarının bulunduğu tesislerin ve faaliyet alanlarının sayısı

Ülkemizde de her geçen gün çoğalmaktadır. Bu tesislerin korunmasında alınacak tedbirlerin, acil afet ve iş sağlığı yönetimlerinin, tesiste üretilecek olan bilgi belge malzeme güvenliğinin ve dışarıdan gelebilecek her türlü siber ya da fiziki saldırılara karşı risk odaklı güvenceye alınması oldukça zordur. Bu tesislerin işletilmesi veya mülkiyeti kamu ya da özel sektörde olabilmektedir. Hatta tesis güvenliğinin sağlanması sadece ulusal bir konu olmadığı için uluslararası antlaşmalara veya kurallara uyulması gerekiyor. O yüzden bu bölgelerin korunması, devletin yanı sıra kamu, özel sektör ve uluslararası rejimlerin iş birliğinde ve sorumluluğunda bulunmaktadır (Erenel & Caymaz, 2020).

Ülkemizde Tesis Güvenlik uygulamaları NATO ve ülkemizin de yesi olduğu MISWG (Multinational Industrial Security Working Group) kuralları dikkate alınarak oluşturulmuştur. 1985 yılında NATO yeleri arasında uluslararası standartları belirleyerek, ortak askeri programları kolaylaştırmak hedefiyle sivil toplum yapısı olarak MISWG kurulmuştur. 1986 yılında Belçika'da yapılan toplantı esnasında bu çalışma grubunun tüzüğü kabul edilerek katılımcı üyeler tarafından bu grubun gayri resmi bir yapı olacağına karar verilmiştir ve çok Uluslu Endüstriyel alışma Grubu (MISWG) adını almışlar ve bu gruba ye ülkelerin Ulusal Güvenlik Glerinin temsilcilerinin katılmasına, kabul edilen kuralların zorunlu olmayacağına fakat her ülkenin kendi mevzuatlarında bu kuralları kabul edip etmeyeceği konusuna karar verilmiştir. MISWG'in kalıcı bir sekreterliği ya da kalıcı bir yapısı bulunmamaktadır. Yılda bir defa farklı katılımcı ülkelerin topraklarında toplantılarını gerçekleştirirler. İstisnai durum olması halinde ikinci bir toplantı yapılabilmektedir. Sekreterliğin ykmllklerini ve toplantının başkanlığını ilgili yılda toplantıya ev sahipliği yapan ülke tarafından yerine getirilir. MISWG'nin rolü sınıflandırılmış ya da hashas sınıflandırılmış bilgilerin değişimini kapsayan ikili ve çok taraflı sanayi programlarında uygulanabilen, güvenlik alanında eşit uygulamalar ve kurallar elde etmektedir. Güvenlik ve savunma sanayi alanında süregelen değişikliklere uyum sağlamanın ve savunma sanayiinde uluslararası iş birliğini kolaylaştırmak için karşılıklı olarak kabul görecek prosedürlerin geliştirilmesinin yollarının tartışıldığı oturumu MISWG temsil etmektedir (State Commission On Information Security, 2007). Bulgaristan Hkmeti ile Türkiye Hkmeti arasında 11.03.1993 tarihinde

Sofya’da Askeri Teknik Alanlarla İşbirliği anlaşması imzalanmış ve Savunma Sanayi Güvenliğine İlişkin Anlaşma 8 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bölgesel İş birliği Konseyi üyeleri ile Güneydoğu Avrupa Devletlerinin Ulusal Güvenlik Yetkilileri arasında bölgesel güvenlik alanında sunulan en iyi uygulamalarının deneyiminin paylaşılması ve sınıflandırılmış bilgilerin korunması için; 2011 yılında Sofya’da SCIS ve BİK Sekreteryasının girişimiyle, NATO Güvenlik Ajansı ve Konsey Genel Sekreterliğinin desteğiyle SEENSA Girişimi (Güney Doğu Avrupa Ulusal Güvenlik Otoriteleri) oluşturulmuştur. Ulusal Güvenlik Yetkilileri ile Bölgesel İşbirliği Konseyi üyeleri şunlardır;

- Arnavutluk
- Bosna Hersek
- Bulgaristan
- Yunanistan
- Kosova
- Moldova
- Kuzey Makedonya
- Slovenya
- Sırbistan
- Türkiye
- Hırvatistan
- Karadağ

Bu üyeler 2012 yılında Slovenya’nın Burdo şehrinde İkinci ilkeler toplantısını gerçekleştirerek bölgesel ortak çıkarları karşısında “Eğitimler, Uluslararası Güvenlik Anlaşmaları, Endüstriyel Güvenlik ve Siber Güvenlik” alanlarında tematik çalışma grupları oluşturmaya karar verdiler. Tematik çalışma gruplarının çalışmalarını NATO Güvenlik Teşkilatı, AB Konseyi Genel

Sekreterliği ve BİK Sekreterliği tarafından destelenmesine karar verilmiştir (State Commission On Information Security, 2022). Ülkemizde bu çalışmaların yanı sıra Türkiye'nin aynı zamanda NATO üyesi olması nedeniyle NATO ajansları ile NATO üyesi savunma sanayi firmaları, arasında bilgi değişimleri veya ortak çalışma ve savunma üretimlerinde Facility Security Clearance (Tesis Güvenlik İzni) ve Personnel Security Clearance (Personel Güvenlik İzni) önem arz etmektedir.

### **3.1 Bilgi, Belge Ve Malzeme Güvenliği**

Yaşamımız boyunca günlük hayatımızda önemli bir yer kaplayan internet kullanımının yaygın hale gelmesi ile kişisel bilgilerin gizliliğini tehdit eden unsurlarda hızla çoğalmaktadır. Bununla birlikte siber suçlardaki artış oranları ile birlikte bilgi güvenliğinin sağlanması tüm dünyada zorunlu hale gelmiştir. Özellikle iş hayatında güvenilirliği, karlılık ve performans oranında artışı, ticari imajı ve yasal yükümlölüklerini korumak için bilginin gizliliği vazgeçilmez bir gerekliliktir (Gemci & Bay, n.d.). Bilgi güvenliği; bilginin göndericisinden alıcısına kadar sürekli erişiminin sağlanarak, bozulmadan, herhangi bir değişikliğe uğramadan, bütünlüğü bozulmadan, gizlilik içerisinde ve başkalarının eline geçmeden güvenli bir şekilde iletilmesi olayıdır. Bilgi güvenliğinin sağlayabilmek için bütünlük, gizlilik ve erişebilirlik gibi temel gerekliliklerinin yanı sıra güvenilirlik, kimlik sınaması, yetkilendirme, inkar edilememe, kayıt tutma ve süreklilik gibi alt unsurlarını yerine getirmek gerekir (Tekerek, 2008).



**Şekil 3.1:** Bilgi Güvenliği Unsurları

**Kaynak:** (Başaranoğlu, 2016)

Tarih boyunca sahip olunan bilgilerin saklanarak, erişilmesi istenmeyen kişilerden korumak için çeşitli yöntemlere başvurulduğu birçok örnekle karşımıza çıkmıştır. Örneğin; Mezopotamya’da yapılan kazıda bulunan M.Ö. 1500 yıllarından kalma çivi yazısı olan bir tablette çömlek yapım yönteminin az kullanılan heceler ile şifrelenerek saklanmaya çalışıldığı görülmüştür. Bilgi güvenliği; teknolojinin gelişmesiyle bütün devletler, kurumlar ve bireyler için artık önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu yüzden kişiler ihtiyaçları dahilinde önlemler almaya çalışırlar. Bilgi Güvenliği ile veri güvenliğini sağlayarak yetkisiz erişimleri önlemeyi hedeflenir. Hangi tür bilgi korunacaksa ona uygun güvenlik önlemleri almak gerekmektedir. Özellikle stratejik öneme sahip tesislerde bulunan kuruluşlar için bilgi güvenliği sistemlerinin üst seviyede olması gerekir ve bilgi güvenliği için kullanılan cihaz ve sistemleri uygun düzeyde güvenlik testlerinden geçirilerek sertifikalandırılmalıdır. Ülkemizde kullanılan güvenlik düzeyleri “HİZMETE ÖZEL, ÖZEL, GİZLİ, ÇOK GİZLİ” ibareleri ile kullanılır. Kritik öneme sahip tüm kamu kurumları, Türk Silahlı Kuvvetleri ve savunma sanayii firmaları bünyesinde bulunan kriptolu ve bilgi güvenliği için kullanılan cihazların; kurulumu, TEMPEST test ve uygunluk raporu ve danışmanlık hizmetleri NATO TEMPEST standartları esas alınıp

oluşturulan milli standartlar doğrultusunda, standartlara uygun şekilde, TÜBİTAK BİLGEM Test ve Değerlendirme Başkan Yardımcılığı bünyesinde bulunan birimlerde yapılmaktadır. Bu testler şunlardır: “EMI/EMC (Electromagnetic Interference/Electromagnetic Compatibility), TEMPEST (Telecommunications Electronics Material Protected From Emanating Spurious Transmissions), COMSEC (Communications Security).” Uygulanan testler cihazın koruyacağı bilginin güvenlik seviyesine göre değişiklik gösterir. Cihaz test ve tasarımlarında en sıkı kurallar “GİZLİ” düzeyinde uygulanırken, birkaç kriptoloji işlemi ile kullanılarak “ÇOK GİZLİ” gizlilik düzeyi sağlanır.

EMI/EMC testleri ile cihazın yaydığı elektromanyetik dalgaların insanları ve diğer cihazları etkileyecek düzeyin altında olmasına ve farklı ortamlarda oluşabilecek elektromanyetik dalgaların cihazın çalışmasını etkilememesi üzerine çalışılır.

COMSEC testleri ile gizlilik derecesindeki Bilgi güvenliği cihazının; “kurcalama, çalınma, hata yaratma, yan kanal analizi ve protokol saldırıları” gibi tehditlere karşı hangi düzeyde güvenlik koruması sağlayabildiği değerlendirilir (Bayram, 2020).

TEMPEST testleri ile gizlilik dereceli bilgileri işleyen cihazların istem dışı elektromanyetik güç hattı veya haberleşme bağlantılarında bilgi kaçağı olup olmadığını ölçer. “TEMPEST araştırmaları yayılımların içinde bilgi olup olmadığını inceler. TEMPEST önlemleri ise cihaz ve binalardan yayılabilecek yayılımları makul seviyede tutulabilmesini sağlar” (Karadeniz, 2020). Genel Kurmay Başkanlığının MST 401-1 (B) “Türk Silahlı Kuvvetleri TEMPEST Test Standartları” dokümanı referans alınarak gerçekleştirilen testlerin seviye değerlendirmesi yapılırken “Seviye A, Seviye B, Seviye C” olmak üzere standartta 3 ayrı değer verilir. Bu değerleri inceleyecek olursak;

- "SEVİYE A" en düşük ışıma karşı gelen sınır değeridir. TEMPEST kaçak riskinin kabul edilebilir seviyede kalmasını sağlar. Seviye A, cihaz ve ortak sistemlerin MY401-1(B)'de belirtilen şartlara göre kurulumu yapıldığı takdirde, 8 metrenin

ötesinde TEMPEST kaçak riskinin kabul edilebilir seviyede kalmasını sağlar. "SEVİYE B" orta seviye ışıma sınır değeridir.

- Seviye B, cihaz ve ortak sistemlerin MY401-1(B)'de belirtilen şartlara göre kurulumu yapıldığı takdirde, TEMPEST kaçak riskinin 20 metrenin ötesinde kabul edilebilir seviyede kalmasını sağlar. "SEVİYE C" ise en yüksek sınır değeridir.
- Seviye C ise cihaz ve ortak sistemlerin MY401-1(B)'de belirtilen şartlara göre kurulumu yapıldığı takdirde, 100 metrenin ötesinde TEMPEST kaçak riskinin kabul edilebilir seviyede kalmasını sağlar” Seviye C koşulları, sabit yerleşke ve hareketli platform içindeki taktiksel verilerin TEMPEST korumasını belirtmektedir” (Karadeniz, 2020).

Özellikle projelerinde gizlilik dereceli bilgilerin yer aldığı kuruluşlar gerekli TEMPEST önlemlerini alırken, Bilgi güvenliğini sağlayacak sistem ve cihazların test edilerek kullanılacağı tesis ya da binaların TEMPEST tesisat kurallarına uygun bir şekilde olmasını sağlayıp, bina ve cihazı uyumlu hale getirip, cihazları doğru şekilde yerleştirmeleri gerekir. Uygun Kablo seçimi ile doğru topraklama yaparak, iletkenlik yoluyla oluşabilecek kaçak riskine karşı uygun güç ve işaret fitreleri kullanarak, gerekli duyulursa gizlilik dereceli bilgi işlenen bölümleri elektromanyetik yalıtım yapımları gerekmektedir.

“Bilgi Yönetimi; Bir kurumun entelektüel kaynaklarının üretimini, tanımlanmasını, değerlendirilmesini, tutulmasını, geliştirilmesini ve dağıtımının belirli bir plan dahilinde yürütülmesini sağlayan teori ve uygulamalardır (Özdemirci, 2001).” Kuruluşlarda kullanılan bilgilerin toplanıp, işlenilmesi ve denetim altına alınarak ilgili mercilere ulaştırılıp saklanması için belge üretimine ve belge yönetimine ihtiyaçları vardır. Belgeler kurum içerisinde bilgi alışverişini sağlayarak resmi iletişimde ve geriye dönük bilgileri doğrulamada, yasal süreçlerde kanıt olma özelliğine sahip kaynaklardır (Külcü et al., 2013). Faaliyetler esnasında kuruluşların üretilen belgelerin tamamı kurumsal bilgi kaynaklarını oluşturduğu için bilgi ve belge yönetimiyle kurumun gelişmesi sağlanmaktadır. Gizlilik dereceli bilgi, belge ya da malzeme çoğaltılması, kayıt



altına alınması, işaretlenmesi ve farklı kuruluşlarla birlikte üçüncü şahıslarla paylaşımı, taşınması, imha işlemleri yönergede yer alan esas ve usuller çerçevesinde, uygun tedbirler alınarak yapılmaktadır (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). Kuruluş içerisinde önemli bir belge, bilgi ve malzeme üretimi esnasında yetkisiz kişilerin erişimini engellemek ve gelebilecek olan zararı önlemek amacıyla gizlilik derecelendirmeleri yapılmalıdır. Gizlilik derecesi içermeyen malzeme, bilgi ya da belgeler TASNİF DIŞI olarak değerlendirilir. Ülkemizde kullanılan gizlilik dereceleri şunlardır;

“ÇOK GİZLİ: İzinsiz açıklanması durumunda devletimizin güvenliğine, milletimize, ulusal varlık ve bütünlüğümüze, iç ve dış menfaatlerimiz ile müttefiklerimize hayati bakımdan son derece büyük zarar verebilecek, yabancı bir devlete fayda sağlayabilecek ve güvenlik bakımından olağanüstü sonuçlar doğurabilecek evrak, araç, gereç, bilgi, belge, proje, malzeme, tesis ve yerler için kullanılan gizlilik derecesidir.

GİZLİ: İzinsiz açıklanması durumunda devletimizin güvenliğine, milletimize, ulusal varlık ve bütünlüğümüze, iç ve dış menfaatlerimize ciddi şekilde zarar verebilecek, saygınlık ve çıkarlarımızı sarsacak, yabancı bir devlete fayda sağlayabilecek nitelikte olan evrak, araç, gereç, bilgi, belge, proje, malzeme, tesis ve yerler için kullanılan gizlilik derecesidir.

ÖZEL: İzinsiz açıklanması durumunda, devletimizin çıkar ve itibarını sarsacak, bir şahsın zarar görmesine neden olacak veya yabancı bir devlete fayda sağlayabilecek nitelikte olan evrak, araç, gereç, bilgi, belge, malzeme, tesis ve yerler için kullanılan gizlilik derecesidir.

HİZMETE ÖZEL: Kapsadığı bilgiler bakımından “ÇOK GİZLİ”, “GİZLİ” veya “ÖZEL” gizlilik dereceleriyle korunması gerekmeyen ancak, bilmesi gereken kişiler dışındaki şahıslar tarafından bilinmesi istenmeyen evrak, araç, gereç, bilgi, belge, proje, malzeme, tesis ve yerler için kullanılan gizlilik derecesidir”(Milli Savunma Bakanlığı, 2011).

### 3.2 Kişi Güvenlik Belgesi

Tesis Güvenlik Belgesine sahip yada tesis güvenlik belgesi almak isteyen firmalar; tesis güvenlik belgesine başvurusu ile eş zamanlı olarak, kuruluşlarında çalışacak personelleri için yer alacakları projelerde, görevleri nedeniyle gizlilik dereceli belge, bilgi ve malzemeye ve bu malzeme, belge veya bilginin yer aldığı kontrollü bölge ve kontrollü odalara giriş yapabilmeleri için, Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamına başvuru yaparak talep ettikleri, hakkında Arşiv Araştırması ve Güvenlik Soruşturması sonucunda çalışmaya uygun bulunan personeller için, gizlilik dereceli bölgelere giriş ve gizlilik dereceli projelere nüfuz etme izni olduğunu göstermek için 5 yıl süre geçerli olarak düzenlenen belgeye “Kişi Güvenlik Belgesi” ismi verilmektedir.

Kişi güvenlik belgesine sahip olan personelin kuruluşu tarafından her altı ayda bir adli sicil takibi yapılması ve personelin adli takibat sonrasında herhangi bir olumsuzluk olması durumunda ivedi bir şekilde Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamına bilgi verilerek, Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamınca ilgili görüş gelinceye kadar personelin gizlilik dereceli projedeki belge, bilgi ve malzemeye nüfuz etmesi engellenmesi gerekir.

“NATO gizlilik dereceli Tesis Güvenlik Belgesi bulunan kuruluşlarca talep edilen NATO gizlilik dereceli Kişi Güvenlik Belgeleri, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı Merkez Kurulu Başkanlığı adına Savunma Sanayii Milli Güvenlik Makamınca düzenlenir. Alınan Kişi Güvenlik Belgeleri yurt içi kullanım için geçerli olup, yurt dışı Kişi Güvenlik Belgesi ihtiyaçları, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı Merkez Kurulu Başkanlığınca değerlendirilir” (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). Dışişleri Bakanlığının düzenlemesi ile verilen NATO Kişi Güvenlik Belgesi; yer alınacak görevin önemi nedeniyle güvenlik soruşturması detaylı bir şekilde yapılmaktadır.

“Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi (MSY 317-2 (C))” 5. bölümde yer alan Kişi Güvenlik Belgesi için başvuru esnasında gerekli olan prosedürler sonrası belgenin verilmesi ve Kişi güvenlik belgesinin hangi durumlarda verilmeyeceği ve belgenin iptali için gerekli unsurları detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

### **3.3 Tesis Güvenlik Belgesi İçin İstenilen Nitelikler**

Tesis güvenlik belgesine başvuru yapılırken, belgenin alınabilmesi için “Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayi Güvenliği Yönergesinde” bulunan koşullara göre alt yapısının hazır hale getirilmesi gerekmektedir. “5201 sayılı kanun gereğince yayımlanan Kontrole Tabi Liste” kapsamında faaliyet göstermek isteyen firmalar ile yönergede tarif edilen Gizlilik dereceli projelerde bulunmak isteyen her kuruluş; tesis/ ofis/işyerlerinin korunması, personelin ve yapılacak olan üretimin güvenliğini sağlanması için uyguladıkları tedbirlerin yer aldığı ve sadece kuruluşun kendisine ait olan Tesis Özel Güvenlik El Kitabını (TÖGEK) hazırlar (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). Bu bölümde firmanın alt yapısını hazırlayacak bazı önlemleri inceleyeceğiz.

#### **3.3.1 Fiziki güvenlik**

Fiziki güvenlik; kuruluşun tesis, ekipman, personel, malzeme, üretim ve projenin yetkisiz kişilerin erişiminin engellenmesi ve her türlü tehlikeden korunması için uygulanan güvenlik tedbirleridir. Bu tedbirler engelleyici, caydırıcı ve kontrol edilebilir niteliktedirler. Örneğin tesis, mülkiyet sınırlarını belirleyen ve yetkisiz kişilerin bu sınıra girişini engellemek için tel örgüler, duvar ve parmaklıklar ile çevrelenir. Kamera sistemleri, bariyerler, 5188 sayılı kanuna tabi güvenlik tedbirleri ve güvenlik görevlisi, ana giriş nizamiye, kartlı geçiş sistemleri, elektronik tedbirler, önemli bilgilerin tutulduğu odalara şifreli giriş sistemleri, aydınlatmalar, alarm sistemleri, ikaz levhaları gibi çeşitli önlemler alınır (Nazlı, 2022).

# GİRİLMEZ

AÇIK

KAPALI

İZİNSİZ FİLM VE  
FOTOĞRAF ÇEKMEK, SES  
KAYDI YAPMAK  
YASAKTIR!



Şekil 3.2: İkaz Yazı ve Levhaları Örnekleri

**Kaynak:** (Teknik Hizmetler Müdürlüğü, 2021).

Stratejik öneme sahip tesislerde uygulanan bazı fiziki güvenlik önlemlerinin bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Tüm araç ve kişiler tesise giriş esnasında, ana giriş noktasında kontrolden (X-RAY, dedektör vb.) geçirilip kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra tesis içerisine alınmalıdır.
- Tesis içerisine gelen ziyaretçilerden kimlik kartı alınarak “Ziyaretçi Kimlik Kartı” düzenlenip, Güvenlik Personeli tarafından kontrol ve kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra ziyaretçinin geldiği ilgili personel bilgilendirilerek ziyaretçi görüşme alanına yönlendirilir. Tesis alanına girişten itibaren ziyaretçilerin üzerinde “ziyaretçi giriş” kartları,

personellerin üzerinde “personel giriş” kartları görünür halde takılı olmalı, yetki alanı dışında olan bölgelerde dolaşılmamalıdır.

- Yapılacak toplantının gizlilik derecesi belirlenerek toplantı odasının dışına uygun gizlilik levhası asılır ve Tesis güvenlik Koordinatörü tarafından gerekli tedbirler alınır.
- Tesis ya da kontrollü bölge içerisinde bulundurulması yasak olan silah, cep telefonu, bilgisayar, fotoğraf makinası, kamera, flash bellek ve ses kaydedici gibi cihazların güvenlik kontrol noktasından içeriye alınmasına müsaade edilmemelidir. Gizlilik dereceli bilgilerin saklanması, işlendiği bilgisayarlarda internet bağlantısı olmamalıdır.
- Çalışma masası üzerinde veya çekmecelerde açık vaziyette gizlilik dereceli evrak tutulmamalı, fotokopi makinalarıyla çoğaltma işlemi yapılmamalıdır. Tesis içerisinde kullanılan sabit telefonlarda gizlilik içeren konuşmalar gerçekleştirilmemeli, Hizmete Özel ve üstü gizlilik içeren evraklar asla faks çekilmemelidir.
- Sistem odaları, Elektrik panoları ve güç kaynakları gibi ciddi öneme sahip cihazlardan sorumlu kişiler belirlenerek, bu kişiler cihaz üzerine etiketlerle belirtilmelidir.
- Kargo ve paket kontrolleri yapılarak olası tehlikelere karşı önlem alınmalıdır.
- Personel güvenliği ve işyeri sağlığı ile alakalı yönetmeliklere uygun tedbirler alınarak, personele verilen eğitimlerle gizlilik dereceli her türlü malzeme, belge, bilgi ve projenin gerektiği gibi korunması ve onlardan usulüne uygun faydalanılmasını sağlanmalıdır. Böylelikle alınan tedbirlere duyarlı ve milli gizliliğimiz için önemli olan güvenilir personel bilincini kazandırılır.
- Olası bir terör saldırısı ve oluşabilecek bir ayaklanma, hırsızlık, patlama, deprem, yangın, sel gibi meydana gelebilecek olaylarda

karşılaşılabilecek zararlara karşı tedbirler alınarak hasarı minimum seviyede tutmaya çalışılmalıdır.

### **3.3.2 Yangın güvenliği**

Yanma; oksijen, ısı ve yanıcı maddenin bir araya gelerek, kimyasal reaksiyona girmesiyle gerçekleşmektedir. Yanma olayı kontrolden çıktığında ise yangını oluşturmaktadır (Altundağ & Koçak, 2021). Tesis kurulum aşamasında iken; tesis içerisinde olası bir yangın oluştuğunda hemen müdahale edilebilmesi ve yangında oluşabilecek hasarı da en aza indirgenmesi amacıyla tesiste kuruluş anından itibaren birtakım tedbirler alınarak, inşaat evresinde bu tedbirleri uygulayıp, tesis aktif hale geldiğinde bu tedbirlerin kesintisiz işlerliğini sağlayacak Pasif Yangın Güvenliği önlemleri alınması gerekmektedir (Yorulmaz, 2002). Bu önlemler alınırken tesisin durumu ve türü, yangın bölgesi, yangını başlatan nedenler ve bileşeni, yangının derecesi, tesise kurulan yangın algılama sistemleri, yangın söndürme yöntemleri ve söndürücü maddenin özellikleri göz önüne alınarak; tesiste bulunan zafiyet alanları ve unsurlarına uygun uygulamalar ortaya konulmalıdır (Öztemiz, 2013).

Kritik öneme sahip tesislerde Aktif Yangın tedbirleri aşamasına gelindiğinde yangın riskine karşı TÖGEK'e uygun şekilde yangın sınıflarına göre önleyici, uygulanabilir ve kontrol edilebilir tedbirler alınıp, yangın çıkması halinde yangın büyümeden müdahale sağlanabilecek önlemler geliştirilmelidir. İçerideki sistem, belge, araç-gereç ve önemli malzemeleri yangın esnasında bulunduğu ortamdan hızlı bir şekilde uzaklaştırılması için yöntemler düşünülmelidir. Her an oluşabilecek bir yangın riskinin daima mevcut olacağı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu yüzden tesis, personel ve malzemelerin yangın anında korunması sadece; tesiste çalışan personelin yangınla mücadele için tasarlanan talimatlara göre eğitilmesini sağlanarak, personelin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesiyle mümkün olabilir (Milli Savunma Bakanlığı, 2011).

### **3.3.3 Bilgi ve bilgisayar güvenliği**

Ülkemizde büyük öneme sahip tesislerin tehlikelerden, korkulardan ve oluşabilecek tehditlerden uzak olması öncelikli bir konudur. Bilgi ve iletişim

güvenliğinin gelişmişliği ise kurumlar için vuku bulabilecek aksaklıkların minimum seviyeye indirgenmesi ve kuruluştaki işleyişin sürekliliği için en kıymetli güç öğelerinden bir tanesidir. Çünkü bilgi tüm kamu, kurum ve kuruluşlar tarafından üst düzey güvenlik tedbirleri ile korunması gereken sahip oldukları en değerli kaynaklar arasındadır (Özbilen & Çağlar, 2020). Kuruluştaki bulunan yetkili personellerin ya da kuruluş dışında bulunan kurum içindeki bilgi ile alakadar olacak personelin bilgi güvenliği hususunda uyması gereken önlemler için yöntemler TÖGEK’te yer almaktadır. Gizlilik dereceli bilgilerin üretildiği kuruluşlar tarafınca, bilginin üretim aşamasından sistem odalarında bilgiyi depolayan, bilgisayar sistemlerinde ve sistem odalarında kullanılan veri ve iletişim hatlarıyla enerji iletimlerine dışarıdan bilgi sızmasına ve müdahale edilmesine engel olması için gerekli güvenlik tedbirleri (TEMPEST) alınmalı ve bu tedbirler kuruluş tarafından belgelendirme işlemi yapıldıktan sonra aldıkları belgeyi Savunma sanayi Milli Güvenlik Makamına gönderilmelidir. Gizlilik dereceli evrakın bulunduğu ortam ise; güvenliğinin sağlanması, belgenin çoğaltılma işleminin kontrollü bir şekilde kayıt altına alınarak yapılması, yapılacak toplantılarda “toplantı katılım formunun” doldurulması, evrak imha edilirken mutlaka “imha tutanağı” tutulması gerektiği gibi birçok tedbir yönergeye uygun bir şekilde hazırlanıp kuruluşlara ait olan TÖGEK’te belirtilmelidir (Milli Savunma Bakanlığı, 2011).

### **3.3.4 Kontrollü bölge güvenliği için alınacak tedbirler**

Gizlilik dereceli bilgi, belge, proje ya da malzeme işlemlerinin yürütüldüğü, üretimlerinin yapıldığı ve depolandığı, alanların tamamına kontrollü bölge ismi verilmektedir. Bu bölgelere projenin gizlilik derecesine göre güvenlik seviyeleri belirlenmeli (“KONTROLLÜ BÖLGE1/KONTROLLÜ BÖLGE2” gibi.), bu dereceye göre ek güvenlik önlemleri alınmalıdır. Projede görev alan “Kişi Güvenlik Belgesine” sahip yetkili personel, altyüklenici tarafından görevlendirilmiş personel veya ziyaret için özel izin verilmiş olan kişilerin girişlerine müsaade edilmelidir. Kontrollü bölgelerin girişleri kısıtlandırılmalı, bölgeye nüfus edecek personelin sahip olduğu kleranslara uygun, özel yetkilendirilmiş manyetik kartlarla giriş yapılmalıdır. Bu bölgeler için “Kontrollü Bölge Çalışma Talimatı” hazırlanarak, personelin bu bölgeleri nasıl kullanacağı hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Cep telefonu, diz

üstü bilgisayar, flash bellek, ses kaydedici cihaz ve fotoğraf makinası gibi görüntü ve bilgi alıp depolanmasına ve farklı alanlara paylaşılmasına olanak sağlayan bütün cihazların kontrollü bölgelere alınması engellenmelidir. Şayet iç bölgede bu cihazlar kullanılacaksa oluşturulan kullanım kuralları çerçevesinde tutanak altına alınarak içeriye alınmalıdır (Milli Savunma Bakanlığı, 2011).

### **3.3.5 Kontrollü oda güvenliği için alınacak tedbirler**

Kontrollü oda; “MİLLİ/NATO ÇOK GİZLİ, GİZLİ ve ÖZEL gizlilik dereceli” belge ve evrakların çelik kasalarda muhafaza edildiği; en az iki kilit sistemine sahip çelik kapılı, yetkisiz kişilerin girişini engelleyen şifreleme ve alarm sistemlerinin kurulu olduğu, giriş ve çıkışlarının kamera sistemi ile izlendiği ve kayıt altına alındığı bir sisteme sahiptir. Oda da pencere varsa içeriye herhangi bir sızma olayına karşı dayanıklı olacak şekilde demir parmaklıklarla kuşatılmalı odanın tavan ve tabanından gelebilecek darbelere karşı güçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Kontrollü odaya giriş yetkisi verilen “Kişi Güvenlik Belgesine” sahip personellerin listesi oda girişine asılmalıdır. Kontrollü odalarda Şifrelerin değiştirilmesi, saklanması, saklanacak olan belgelerin hangi işlemlere tabi tutulacağı gibi kurallar TÖGEK’te belirtilen şekilde yürütülür (Milli Savunma Bakanlığı, 2011).

### **3.4 Kontrole Tabi Malzeme**

5201 sayılı “Harp Araç ve Gereçleri ile Silah Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun” gereğince kurum, kuruluş veya firmaların; “Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Bunlara Ait Yedek Parçalar, Askeri Patlayıcı Maddeler ve Bunlara Ait Teknolojileri içeren” malzemeleri üreteceği tesisin kuruluşu, işletilmesi, ithalat ve ihracat izninin alınması Milli Savunma Bakanlığı adına Teknik Hizmetler Müdürlüğüne verilmektedir. Kontrole Tabi listede belirtilen malzemelerin neler olduğu ilgili kurumlarca belirlenir ve her yılın Ocak ayında liste Resmi Gazetede yayınlanır (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). Savunma Sanayi Güvenliği yönergesine göre Kontrole Tabi Malzeme üretecek firmalar; Kuruluş izni aldıktan sonra “Tesis Güvenlik Belgesi” ve “Üretim İzin Belgesi” alarak gizlilik dereceli proje ya da malzemeye nüfus edecek olan personeli için Kişi



Güvenlik Belgesi işlemlerini tamamlaması gerekmektedir. “Kontrole Tâbi Liste kapsamındaki malzemelerin ihracatında ihracatçı kuruluşun faaliyet alanı dikkate alınarak Tesis Güvenlik Belgesi ve Üretim İzin Belgesi, Wassenaar Düzenlemesi Mühimmat Listesi ve Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi Ek Listesindeki malzemeleri üreten firmalar için de Tesis Güvenlik Belgesi aranır” (Milli Savunma Bakanlığı, 2011). “Kontrole Tabi Listede yer alan malzemeler şunlardır;

- Namlulu Silahlar
- Taktik Araçlar
- Askeri Patlayıcılar ve Piroteknik Malzemeler
- Roketatar, Roket, Füzeler ve Torpidolar
- Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Harp Maddelerine/Silahlarına Karşı Savunma Sistemleri
- Askeri Hava Araçları ve Sistemleri
- Su Üstü ve Su Altı Savaş Gemileri
- Askeri Komuta Kontrol, Muhabere ve Bilgi Sistemleri
- Askeri Keşif, Gözetleme ve Tespit Sensörleri, Coğrafi Konum Belirleme ve Seyrüsefer Sistemleri
- Diğer Askeri Malzeme ve Cihazlar” (Milli Savunma Bakanlığı, 2020).

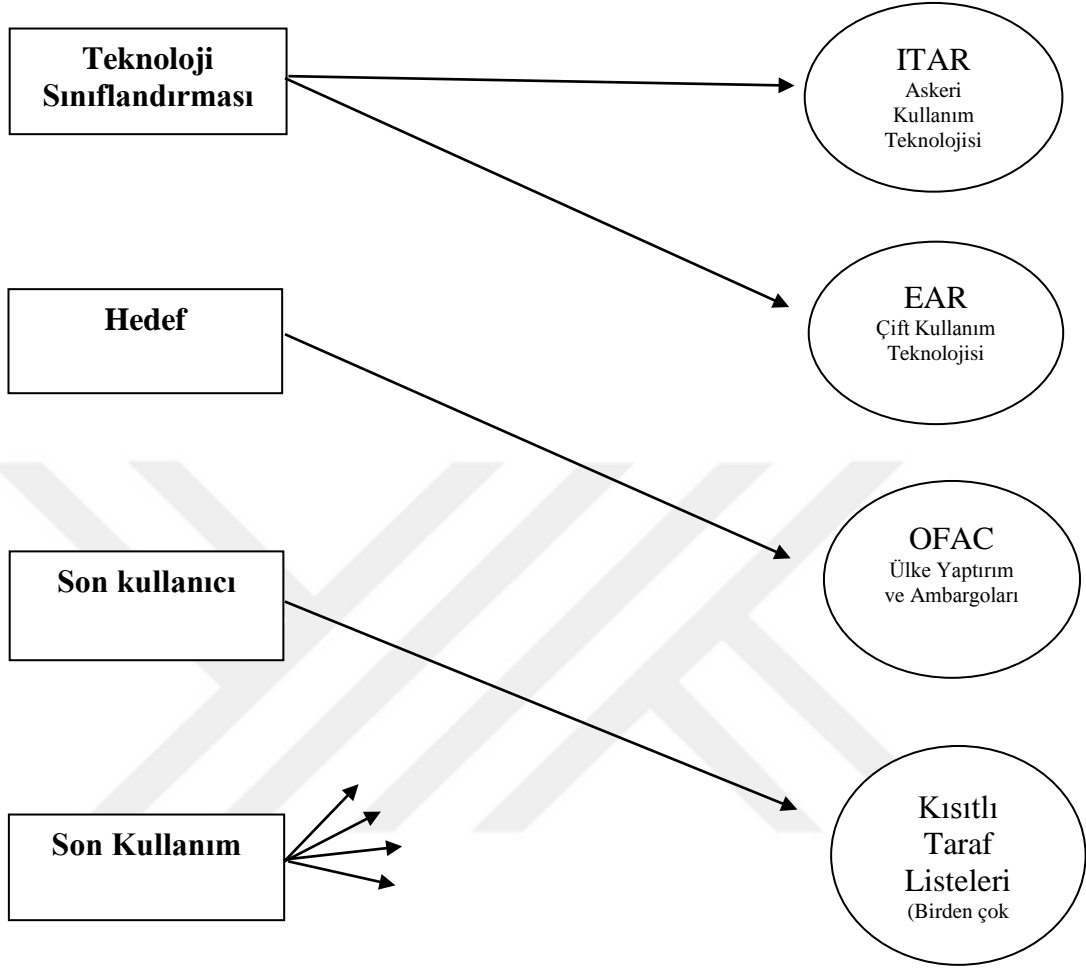
Teknolojideki ilerleme ile her devlet stratejisini bu gelişmelerin ışığında yol olarak düzenler ve milli ve yerli savunma sanayi ürünlerini güven içerisinde üretip ihracat ederek Askeri Hareketlerinin yönetimini başarıya ulaştırmaktadırlar. Ülkeler ulusal güvenlik endişeleri nedeniyle düzenledikleri ulusal ve uluslararası esasları belirlerken; iç ticaret ithalat ve dış ticarete konu olan ihracat kontrolleri için herhangi bir proje, malzeme veya teknoloji transferlerinde sahip oldukları malumat ve birikimlerinin kontrolünü

sağlayabilmek için birtakım kurallar ve kısıtlamalar uygulamaktadırlar. Özellikle İhracat kontrollerini mecbur tutan Uluslararası Anlaşmalar, Uluslararası Ambargo Kararları ve Çok yönlü İhracat Kontrol Rejimlerinin düzenlemeleri karşımıza çıkan kurallar olarak gösterilebilir. ABD İhracat Kontrollerini örnek olarak inceleyecek olursak karşımıza ITAR ve EAR isimlerini taşıyan iki önemli yönetmelik karşımıza çıkacaktır (Bodur & Çorapçioğlu, 2020).

ITAR (International Traffic in Arms Regulations); ABD'nin ulusal güvenliği ve dış politika hedeflerini korumak amacıyla, askeriye ve savunma ile ilgili geliştirdiği teknolojilerin ihracatını kontrol etmek ve belirli kurallarla kısıtlamak için uyguladığı düzenlemedir. ABD'nin Mühimmat Listesi (USML) silahlar, kritik bir istihbarat veya askeri avantaj sağlayan herhangi bir askeri işlevin gerçekleştirildiği ihracat ve geçici ithalat kontrolüne kesinlik kazandıran maddeleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Mühimmat Listesinde (USML) bulunan tüm hizmet ve kurallar Silah Kontrol Yasası (AECA) kapsamında uygulanan hükümler içerisinde yer almaktadır (Rosenbloom, 2020).

EAR (Export Administration Regulations); ITAR tarafından kontrol edilemeyen tüm faaliyetleri kapsadığı için daha geniş kapsama sahip olan Ticaret Kontrol Listesinin (CCL) tamamını kapsamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nden ihraç edilen tüm ürünler, yazılımlar ve teknolojiler genellikle EAR'a tabidir (Security, 2021). Aynı zamanda İhracat kontrolleri ile birlikte bazı ülkelere karşı ithalat ve finansal işlemleri etkileyen yaptırımları uygulayan üst düzey kısıtlamalar uygulan düzenleyen Dış Varlık Kontrol Ofisi, Hazine Bakanlığı (OFAC) kurumu da mevcuttur.

## İHRACAT KONTROL DÜZENLEMELERİ



Şekil 3.3: İhracat Kontrol Düzenlemeleri (Export Control Regulations)

Kaynak: (Langton, 2018)

#### 4. YÖNTEM

Bu tez çalışmasında ülkemizde Savunma Sanayi ve Kritik altyapı ile ilgili çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren, kamu kurum ve kuruluşların yer aldığı ve yüksek güvenlik sistemlerine sahip tesislerde mevcut olan çalışanlara yönelik; tesis güvenlik yönetimi, belgelendirme işlemleri ve tesiste yer alabilecek riskler hakkındaki görüş ve düşüncelerini öngörmek üzere bir anket araştırması yapılmıştır. Kuruluşlarda Tesis Güvenlik Belgesi başvurusu veya Tesis Güvenlik Belgesi yenileme işlemleri sürecinin takibiyle yetkili koordinatör veya çalışan personelin kısıtlı olması nedeniyle her kuruluştan sadece 1 birey ile anket çalışması yapılabilmektedir. Toplam 40 ayrı kuruluştan çalışan, 40 bireyden veri toplanmıştır. Veri toplama işlemi toplam 24 adet madde içeren anket formu kullanılmıştır. Ek-1’de sunulacak olan Anket sorularından 16 adeti 5’li Likert tip (Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum) ve Evet/Hayır cevaplama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Sorularda analiz esnasında daha ayrıntılı ve geniş kapsamlı sonuçlar elde edebilmek için Nitel ve Nicel araştırma yöntemi kullanılarak katılımcılara açık uçlu sorular sorulmuş ve konular hakkındaki derinlemesine yorumları da alınmıştır. Kapalı uçlu anket sorularına verilen cevaplar ile ilgili toplam 10 adet hipotez ortaya konulmuştur. Elde edilen veriler analiz edildiğinde ise hipotezlerin 6’sı veriler tarafından desteklenmiş, 4 hipotez veri analizi ile desteklenmemiştir. Bunun sebebi çalışılan veri grubunun sayısal olarak yetersiz olması olabilir.

Çalışmadaki anket sorularından ilkinde çalışanların çalıştıkları tesis ve kurumların sektörleri belirlenmiştir. Buna göre çalışanlar daha çok enerji, ulaştırma, elektronik üretim, insanlı ve insansız hava aracı sistemleri ve üniversite ile bağlantılı kurumlarda görev yaptıklarını belirtmişlerdir.

Sonraki basamakta ise ortaya sunulan 10 hipotezin veri analizi ile Kİ Kare testi gerçekleştirilmiştir. Buna göre hipotezlerin çoğunluğu veri analizinden elde edilen sonuçlar ile desteklenmiştir.

1.2,3,4. Hipotezlerde 2. Anket sorusu ile yapılan Ki Kare testinde TGB sahip olma/olmama ile mevzuatları destekleme seviyeleri, tesis güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi ve risk analizi yapılma oranları arasında anlamlı ilişki durumuna bakılmıştır. 1. ve 2. Hipotezler kabul edilerek; TGB sahip olma/olmama sayılarını destekleyen firma çalışanlarının tesis güvenliği için düzenlenmiş ve halen yürürlükte olan ulusal/uluslararası standartlar ve mevzuatlar ile tesis güvenlik hizmetlerinin yürütülmesindeki sorunları destekleme oranları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. 3. ve 4. hipotezler de ise Tesis Güvenlik belgesine sahip olma/olmama sayı oranları ile Tesis Güvenlik Yönetimi risk analizi yapılma ve kuruluşların TÖGEK'lerindeki risk analizi yapılma oranları arasında herhangi bir ilişki elde edilememiştir. Bu nedenle 3. ve 4. Hipotezler reddedilmiştir.

Sonraki 5,6,7 ve 8. hipotezlerde ise çalışanların mevzuatları destekleme oranları ile güvenlik hizmetlerinin yürütülmesindeki sorunlar, Tesis güvenlik şartlarının proje yönetimini olumsuz etkilemesi, mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanların yeterli olduğunu düşünme oranları ve Tesis güvenlik hizmetleri ve belgelendirme süreçlerinin yeterli olduğu düşünme oranlarına Kİ Kare testi ile bakılmıştır. 5. ve 6. Hipotezlerde tesis güvenlik hizmetlerinin yürütülmesindeki sorunlar ile tesis güvenlik şartlarının proje yönetimini olumsuz etkilediği düşünme oranları arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bu nedenle hipotezler reddedilmiştir. Ancak, 7. ve 8. hipotezlerin mevzuatları destekleme oranları ile mevcut mevzuatın yeterli olduğunu düşünme ve ilgili belgelendirme sürelerinin yeterli olduğunu düşünme oranları arasında güçlü ilişki bulunmuş ve kabul edilmiştir.

Ayrıca son iki hipotez testine bakıldığında güvenlik hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar olduğunu düşünme oranı ile proje şartlarının proje yönetimini olumsuz etkilemesi arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca, yapılan risk analizleri ile risk analizlerinin gerçekleşmesi arasında güçlü bir ilişki olduğu elde edilmiştir. Bu nedenle 9. ve 10. hipotezler kabul edilmiştir.

Çalışmada diğer bulgular anket sorularında bulunan nitel sorulara verilen cevapların analiz edilmesi ile gerçekleştirilmiştir.

Anket kapsamında; kurumsal farkındalık, ihtiyaç analizi sonuçları, belgelendirme esnasında karşılaşılan zorluklar ve tesis güvenlik belgelendirme süreçlerini kolaylaştıran etmenlerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Veri analizi için SPSS programında Ki Kare çapraz hipotez testi analizi kullanılmıştır. SPSS'de elde edilen ki-karenin Asimptotik Önemi veya p değeridir. Bu değer, az önce test ettiğimiz ilişkinin istatistiksel önemini belirler. Tüm anlamlılık testlerinde  $p < 0.05$  ise iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

Hipotezlere ek olarak toplam dokuz adet araştırma sorusu elde edilen verilerin analiz edilmezi ile cevap verilmiştir. Nitel anket soruları ise çalışanların verdikleri cevaplar ile analiz edilmiştir. Tez veri analizi sonucunda elde edilen veriler ayrıca aşağıda belirtilen araştırma sorularını cevaplamaya yönelik değerlendirilmiştir:

1. Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma durumları nelerdir?
2. Tesis Güvenlik Belgesine ihtiyaç duyulma nedenleri nelerdir?
3. Savunma sanayinde çalışan bireylerin Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatlar hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde çok sık ortaya çıkan sonuçlar nelerdir?
5. Savunma sanayinde çalışan bireylerin tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizi ile ilgili görüşleri nelerdir?
6. Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde risk analizi yapılma durumları nelerdir?

7. Savunma sanayinde çalışan bireylerin Tesis Güvenlik Hizmetleri ile ilgili mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanlar ile ilgili görüşleri nelerdir?
8. Savunma sanayinde çalışan bireylerin Tesis Güvenlik Hizmetleri ve belgelendirme süreçleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
9. Savunma sanayinde çalışan bireylerin Fiziksel güvenlik kriterlerini tesis güvenliği ile ilgili görüşler nelerdir?



## 5. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen veriler anket maddelerine göre analiz edilmiştir. Sonrasında ise elde edilen sonuçlar tartışılacaktır. Veri analizi araştırması için ortaya atılan hipotezler test edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen bireylere yöneltilen ankette bulunan ilk soru hangi sektörde çalışmakta olduklarıdır. Bu kapsamda yöneltilen soruda seçilen sektörler aşağıda verilmiştir:

- Savunma Sanayi
- Telli ve telsiz iletişim sistemleri
- Bilgi ve iletişim sistemleri
- Lojistik sistemler
- Hava savunma ve komuta sistemleri
- Kripto sistemleri
- Seyrüsefer, yaklaşma, iniş, konumlama ve yön bulma
- Uydu ve yer sistemleri
- Uzay sistemleri
- İnsanlı ve insansız hava aracı sistemleri
- Enerji sektörü
- Ulaştırma sektörü
- Elektronik çip ve sistem üretimi
- Üniversite
- Diğer...



Elde edilen verilere aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Buna göre katılımcıların çoğunlukla (27, %55,1) savunma sanayi ile ilgili kurumlarda çalıştıkları görülmüştür. Daha sonraki en büyük grup ise toplam 5 çalışan ve %10,2 ile bilgi ve işlem sistemlerinde faaliyet gösteren kurumlarda çalışmaktadır. Diğer katılımcılar ise telli ve telsiz iletişim sistemleri, kripto sistemler ve uydu ve yer sistemlerinde faaliyet gösteren kurumlarda bulunmaktadır.

**Tablo 5.1:** Çalışmaya dahil edilenlerin çalıştıkları kurumların faaliyet gösterdikleri sektörler

Sayı	Kurum	N	%
1	Savunma Sanayi	27	55,1
2	Telli ve telsiz iletişim sistemleri	3	6,1
3	Bilgi ve iletişim sistemleri	5	10,2
4	Lojistik sistemler	0	0,0
5	Hava savunma ve komuta sistemleri	0	0,0
6	Kripto sistemleri	2	4,1
7	Seyrüsefer, yaklaşma, iniş, konumlama ve yön bulma	0	0,0
8	Uydu ve yer sistemleri	2	4,1
9	Uzay sistemleri	1	2,0
10	İnsanlı ve insansız hava aracı sistemleri	0	0,0
11	Enerji sektörü	1	2,0
12	Ulaştırma sektörü	1	2,0
13	Elektronik çip ve sistem üretimi	3	6,1
14	Üniversite	0	0,0
15	Diğer...	4	8,2

Anket çalışmasında katılımcılara yöneltilen ikinci soruda ise çalıştıkları kurumun Tesis Güvenlik Belgesine sahip olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir.

Bu tez çalışmasında aşağıdaki hipotezler ortaya atılmıştır (Parantez içindeki sayılar ilgili anket sorularını belirtmektedir): Ankette bulunan 2. Soru ile anket yapılan firmalar Tesis Güvenlik Belgesi olan/olmayan (evet/hayır) şeklinde iki gruba ayrılmış ve aşağıdaki hipotezler Ki Kare Testi ile test edilmiştir.

1. Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olan ve olmayan firmalar ile tesis güvenliğinin ulusal ve uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (2-4).

2. Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde yaşadıkları sorunlar açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (2-7).
3. Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (2-9).
4. Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile şirket TÖGEK'lerinde risk analizi yapılma oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (2-10).

Ankette bulunan 4. Soru ile firmaların Tesis Güvenlik Belgesi bulunma gerekliliğine verdikleri önem açısından firmalar 5 gruba (Katılıyorum/Kesinlikle Katılıyorum/Kararsızım/Katılmıyorum/Kesinlikle Katılmıyorum) ayrılmıştır. Bu 5 grupla aşağıdaki hipotezler Ki Kare ile test edilmiştir.

5. Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (4-7).
6. Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (4-8).
7. Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanları yeterli olduğunu düşünme oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (4-14).
8. Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik Hizmetleri ve belgelendirme güncelleme kriter süreçleri

yeterli olduğunu düşünme oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (4-15).

9. Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar olduğunu düşünme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (7-8).

10. Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizlerinin yeterli olduğunu düşünme oranları ile şirket TÖGEK'lerinde risk analizi yapılma oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (9-10).

SPSS kullanılarak gerçekleştirilen ki-kare analiz sonuçları incelendiğinde bazı hipotezlerin desteklendiği ve bazılarının ise reddedildiğini görülmüştür.

H<sub>1</sub>: Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olan ve olmayan firmalar ile tesis güvenliğinin ulusal ve uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları açısından anlamlı bir farka sahiptir.

Hipoteze ait ki-kare testi tablo 2'de sunulmaktadır.

**Tablo 5.2:** Anket soruları 2 ile 4 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Ki Kare	.294 <sup>a</sup>	1	.588		
Continuity Correction <sup>b</sup>	.000	1	1.000		
Likelihood Ratio	.276	1	.599		
Fisher's Exact Test				1.000	.550
Linear-by-Linear Association	.287	1	.592		
N of Valid Cases	40				
P-value	0.00				

Tablo 2'de elde edilen sonuçlara göre katılımcıların savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olan ve olmayan firmalar ile tesis güvenliğinin ulusal ve uluslararası standart ve mevzuatları destekleme

oranları açısından fark bulunmaktadır. Bu sonuç birinci hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir. Savunma sanayinde incelenen firmaların sahip oldukları Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayılarının firma çalışanlarının tesis güvenliği için düzenlenmiş ve uygulamada kullanılan ulusal ve uluslararası standartlar ve mevzuatları destekleme seviyeleri arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bir diğer ifade ile güvenlik belgesine sahip olan firmalar genellikle mevzuatları desteklemektedir.

Araştırma kapsamında toparlanan nitel ifadelerle bakıldığında; katılımcıların ulusal ve uluslararası standart ve mevzuatları destekleme seviyelerinin tesis güvenlik belgesine sahip olmalarına yönelik görüşleriyle ilgili aşağıdaki ifadelerle yer vermişlerdir;

- “Tesis Güvenlik Belgesi Savunma Sanayii faaliyet alanında savunma güvenliğinin sağlanması için bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar için oluşturulmuş bir standart zinciridir. Tesis Güvenlik Belgeli kurumlar olmayanlara göre daha sistematik ve standartların disipline edilmiş olduğu kurumlardır kayıtların ulaşılabilirliği ve geriye dönük ulaşılabilirlik sağladığının yanında risklerin tespit edilerek elimine edildiği kurumlardır.” (K24)
- “5201 sayılı Kanun gereğince yayımlanan Kontrole Tâbi Liste kapsamında faaliyet göstermek isteyen kuruluşlar ile bu Yönergede tanımlı savunma sanayi alanında Gizlilik Dereceli projelerde yer almak isteyen kuruluşların Tesis Güvenlik Belgesi olması gerekir, bundan dolayı ihtiyaç var.” (K25)
- Savunma sanayine ait gizlilik dereceli her türlü antlaşma ile bilgi, belge, proje, malzeme veya hizmetlerin alımını, satımını, üretimini, araştırma ve geliştirmesini (AR-GE), muhafazasını ve depolanmasında yapacak veya yaptıracak bütün kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişileri ve bunların faaliyet gösterecekleri tesislerin sürdürülebilmesi ve korunması açısından Tesis güvenlik belgesine ihtiyaç duyulmaktadır. Tesis Güvenlik belgesi kurumumuzun daha güvenilir olduğu 2. ve 3. Şahısların direk nüfus edemeyeceğini ve personel ve ürün giriş-

çıkışlarının daha kontrollü olacağını belirttiğinden dolayı katkısının çok fazla olduğunu düşünmekteyim.” (K27)

- “Tesis Güvenlik Belgesine, Savunma Sanayii alanında gizlilik dereceli proje çalışmalarının yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulmaktadır. Kurumumuzda Tesis Güvenlik Belgesinin bulunması, mevzuatlar gereği savunma sanayi alanında AR-GE çalışmaları yapılırken gerekli önlemlerin alınması açısından önem arz etmektedir.” (K28)

- “Her yıl yayımlanan Kontrole Tâbi Tutulacak Harp Silâh ve Mühimmatı Sanayi Listesi’nde yer verilen projelerde görev üstlenmek isteyen kuruluşla Türk Silahlı Kuvvetlerine savunma sanayi ile ilgili silâh, araç, gereç ve her çeşit lojistik ihtiyaç maddelerinin tedariki hizmetlerini Harp sanayi hizmetlerini sunabilmek için zorunludur.”

1. Devlete veya firmaya ait gizlilik dereceli bilgi, belge veya malzemeyi korumak,
2. Kurumumuzun mal varlıkları ve çalışanlarının güvenliğini sağlamak,
3. Kurum çalışanlarının veya iş için yeni müracaat eden kişilerin güvenilirliğini araştırmak, çalışma ortamını güvence altına almak,
4. TSK.’nce ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin tedarikinde görev üstlenen sanayi kuruluşlarını, hizmetin gerektirdiği güvenlik kurallarına uygun bir standarda getirmek,
5. Gizliliği ve ivediliği olan savunma projelerinin sağlıklı bir biçimde yürütülebileceği güvenli bir ortam hazırlamak,
6. Uluslararası ve/veya ikili ilişkilerde milli menfaatlerin daha iyi korunmasını sağlamak gibi katkılar sağlar. (K29)

H<sub>2</sub>: Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde yaşadıkları sorunlar arasında fark vardır.

Hipotezle ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.3:** Anket soruları 2 ile 7 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asimptotik Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	10.040 <sup>a</sup>	4	.040
Likelihood Ratio	6.058	4	.195
Linear-by-Linear Association	.777	1	.378
N of Valid Cases	40		
P-value	0.00		

Tablo 3'ten elde edilen sonuçlara göre; savunma sanayi ile ilgili şirketlerde tesis güvenlik belgesine sahip olma sayıları ile tesis güvenlik hizmetlerinin yürütülmesindeki yaşadıkları sorunlar arasında fark vardır. Bu sonuç ikinci hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir. Elde edilen bu sonuç tesis güvenlik belgesine sahip firmaların, güvenlik hizmetlerinin yürütülmesi esnasında yönergede yer alan maddelerin çok katı ve güncel olmaması nedeniyle ya da belge yenileme sürecinin uzun olması ve yeni bir yenileme süreci oluncaya kadar kuruluşlara ara denetimlerin yapılmaması nedeniyle kuruluş ve çalışanları içerisinde birtakım zafiyetler oluşturduğu için çeşitli sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Çözüm üretebilmek ve işleyişi daha hızlı hale getirebilmek için karar vericilerle birlikte tesis güvenlik belgesine sahip kuruluşlar ortak paydaş halinde olması ve yaşanan problemler göz önünde tutularak günümüz şartların da gelişen teknolojilerle de değerlendirilerek yönergede yeni bir revizyon yapılması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında toplanan nitel verilere bakıldığında katılımcılar Tesis Güvenlik Belgesi'nin güvenlik hizmetlerini yürütme sorunları ile ilişkisine yönelik aşağıdaki ifadelerle yer vermişlerdir;

- “TÖGEK bir zaman sonra güncelliğini yitiriyor. Sık sık personel değişimi olduğundan Yangın Talimatı ve Sabotajlara Karşı Korunma Talimatı gibi talimatlarda değişiklik tapmak gerekiyor ama bazen unutulabiliyor. Güvenli oda, Kontrollü Bölge gibi yerlere girişlerde sorun yaşanıyor, bazen yetkisiz olanlar da girmek isteyebiliyor.” (K1)

- “Denetimler sıkılaştırılmalı. Denetim sadece tesis güvenlik başvurusunda yapılıyor bunun bilincinde olduğundan, yönetim sürecinde zafiyetler oluşuyor.” (K4)
- “Tesis güvenlik şartlarının yerine getirilmesi için, gerekli kalifiyeli eleman eksikliği ve çıkan fazla maliyetlerin bu süreci zorlaştırdığını düşünüyorum.” (K5)
- “Silahlı kuvvetler yüklenicileri olan şirketler veya kurumlar için alt yüklenici olmak için Tesis Güvenlik Belgesi alınmıştır. Şirketimize kurumsal kimlik kazandırması açısından faydası olmuştur. Giriş çıkış kayıtları, kamera kayıt sistemi, evrak kontrolü vs. konularda kontrol sağlanmıştır” (K8)
- “Çalışmakta olduğumuz projeler ve ürün gamımız kapsamında yaptığımız işlerin son kullanıcısı emniyet güçleridir. Bu nedenle de bu tip ürünlerin üretilebilmesi için bu belgeye haiz olma şartı mevcuttur. Nitekim bunlar ilgili belge kapsamında kontrole tabi listede yer almakta ve bu nedenle de ilgili belge ve gereklilikleri olmadan üretiminin yapılması söz konusu değildir.” (K15)
- “Tesis güvenliğinin paydaşları arasında bir koordinasyon ve iletişim eksikliği vardır.” (K23)
- “Mevcut Tesis Güvenlik standartları askeri kurumlara daha çok hitap eden bir yapıda bu yüzden sivil kurumlarda adaptasyon sorunu yaşanmaktadır.” (K24)
- “Tesis Güvenlik Sistemi sürdürülmesi gereken, tümleşik bir altyapıdır. Belge almak sadece rehber dokümanda öngörülen altyapının varlığına dair bir teyit olup, Tesis Güvenlik Sistem elemanlarına uygun şekilde devamlılığının sağlanması gereklidir. Sistemin oluşumunda ve devamlılığının sağlanmasında Risk Bazlı değerlendirmeler ve her seviyedeki personelin bilgilendirilerek farkındalığının sağlanması önem arz etmektedir.” (K36)

H<sub>3</sub>: Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizleri arasında fark vardır.

Hipotezle ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.4:** Anket soruları 2 ile 9 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	1.818 <sup>a</sup>	4	.769
Likelihood Ratio	1.913	4	.752
Linear-by-Linear Association	.124	1	.725
N of Valid Cases	40		
P-value	0.15		

Tablo 4’te elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizleri arasında fark yoktur (P=0.15). Bir diğer ifade ile güvenlik belgesine sahip olmak ile risk analizi arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Bu sonuç üçüncü hipotezin kabul edilmemesi gerektiğini göstermiştir.

Araştırma kapsamında toplanan nitel verilere bakıldığında katılımcılar TGB ye sahip olma ile riskler arasındaki ilişkiye yönelik aşağıdaki ifadelerle yer vermişlerdir;

- “Karar verici öncelikle bu risklerin giderilmesinde kendisine ve kurumuna ne gibi getirisi olacağını düşünür. Risk analizi yapan kişilerin bu konularda iyi hazırlıklı olması ve karar vericileri yönlendirebilmesi gerekir.” (K1)
- “Tesisin fiziki detaylarının yanında üretim ve diğer alanlarda oluşabilecek riskler ve çözümleri hakkında kendi sektörüne yönelik detaylı bilgi sahibi olmalıdır.” (K5)



- “Riskli alanlar için, yangın güvenliği, fiziki güvenlik, personel ve bilgi güvenliği ve kontrollü bölge güvenliği alanlarında risk analizi yapmaktayız.” (K6)
- “Kanun ve yönetmeliklerin bahse konu olan riskler ile ilgili kural ve kaidelerine hakim olunmalıdır. ISO27000 ailesinde yer alan standartlara hakim olmaları gerekir. Kurum ya da Kuruluşun bahse konu olan riskle ilgili dış paydaşlarla yapılan anlaşmalara hakim olması gerekir” (K21)
- “Tehlikelerden kaynaklanabilecek risklerin hangi sıklıkta oluşabileceği ile bu risklerden kimlerin, nelerin, ne şekilde ve hangi şiddette zarar görebileceğini ön görmek ve tedbirlerin alınması ile ilgili eğitim almaları gerekmektedir” (K29)

H<sub>4</sub>: Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile şirket TÖGEK’lerinde risk analizi yapılma oranları arasında fark vardır.

Hipotez ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.5:** Anket soruları 2 ile 10 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	.429 <sup>a</sup>	2	.807
Likelihood Ratio	.443	2	.801
Linear-by-Linear Association	.166	1	.683
N of Valid Cases	40		
P-value	0.302		

Tablo 5’te elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile şirket TÖGEK’lerinde risk analizi yapılma oranları arasında fark yoktur.

Bir diğer ifade ile güvenlik belgesine sahip olmak ile TÖGEK'lerinde risk analizi yapma arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Bu sonuç dördüncü hipotezin reddedilmesi gerektiğini göstermiştir.

Araştırma kapsamında toplanan nitel verilere bakıldığında katılımcılar güvenlik belgesine sahip olmak ile TÖGEK'lerinde risk analizi yapmasına yönelik aşağıdaki ifadelere yer vermişlerdir;

- “TÖGEK te belirlenen kuralların bütününe uygun ziyaretçi giriş-çıkışı sağlanmaktadır. Fakat bazı konularda firmalar sorun yaşamaktadır. Silah teslimi meselesini ele alacak olursak güvenlik konusu olmasına rağmen büyük sorun. Patron geliyor silah üzerinde geziyor ses edemiyorsun yada proje çalışması için asker polis geliyor telefon silah üzerinde alamıyorsun kimlik sorgusu yapamıyorsun bu süreçler firmalar için büyük sorun oluşturmakta.” (K40)
- “TÖGEK'te belirtilen kriterler yeterli olacaktır.” (K38)

H<sub>5</sub>: Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar arasında fark vardır.

Hipotez ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.6:** Anket soruları 4 ile 7 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	4.689 <sup>a</sup>	4	.321
Likelihood Ratio	5.064	4	.281
Linear-by-Linear Association	.275	1	.600
N of Valid Cases	40		
P-value	0.13		

Tablo 6'da elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğuna göre Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar arasında fark yoktur. Mevzuatları destekleyen

firmaların güvenlik hizmetlerini yürütmeye yönelik yaşadığı sorunlar arasında bir ilişki yoktur.

Bu sonuç beşinci hipotezin reddedilmesi gerektiğini göstermiştir.

Nitel verilere bakıldığında bu husus hakkında aşağıdaki görüşlere yer vermişlerdir;

- “Tesis Güvenliği ile ilgili standartlar ve yerel mevzuat savunma sanayiine ait gizlilik dereceli bilgi, belge, proje, malzeme veya hizmetlerin alımını, satımını, üretimini, araştırma ve geliştirmesini (AR-GE), yapacak veya yaptıracak kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken bir dizi kuralları ve yaptırımları kapsamaktadır. Günün gelişen teknolojilerine göre mevcut standart ve mevzuatın geliştirilmesi iyileştirmeye açık bir husustur.” (K14)
- “Kurum personeline senede belirli aralıklarla bilgi güvenliği, kurum kültürü, vb. eğitimler verildiğinden dolayı herhangi bir sıkıntı ile karşılaşılmamaktadır.” (K29)
- “Tesiste bununla ilgili çalışma olması durumunda yönerge, mevzuatın gerekleri anlaşılır ve ilgililere anlatılır. Bununla gerekli iş ve işlemler yapılır. Bu kapsamda sıkça sorun yaşanmamaktadır.” (K30)
- “Tesis Güvenlik Belgesine sahip firmalar Ulusal güvenlik çerçevesinde mal ve hizmet üreteceğinden Ulusal standartlarda ve mevzuatlarda belirtilen kriterlere uyulması zorunludur. İşin tabiatının gereği yapılması gerekenler zorluk olarak değerlendirilmemelidir.” (K38)

H<sub>6</sub>: Savunma sanayinde çalışan bireylerin Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında fark vardır.

Konu ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.7:** Anket soruları 4 ile 8 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	5.324 <sup>a</sup>	4	.256
Likelihood Ratio	5.696	4	.223
Linear-by-Linear Association	1.016	1	.313
N of Valid Cases	40		
P-value	0.240		

Tablo 7’de elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında fark yoktur. Bir diğer ifade ile çalışan bireylerin standart ve mevzuatları destekleme oranları ile proje yönetimin olumsuz etkilenme arasında bağlantı yoktur. Bu sonuç altıncı hipotezin reddedilmesi gerektiğini göstermiştir. Anket sorusuna verilen cevaplara bakıldığında mevzuatları destekleyen ve bu mevzuatlara uygun şekilde yönetilen bir tesisin; fiziki ve çevre güvenliğinin daha uygun şartlarda olduğu için, kuruluşların yurtiçinde veya yurt dışında yer aldığı projelerde bilgi belge veya malzemenin üretilmesi, depolanması, ulaştırılması ve korunmasında daha güvenilir bir ortamda olduğu görülmektedir.

Ankette Nitel verilere bakıldığında bu husus hakkında aşağıdaki görüşlere yer vermişlerdir;

- “Tesis güvenlik standartlarının, istenilen güvenli tesis ortamının tahsisi için yeterli olduğunu ve uluslararası standartlara uygun olduğunu düşünüyorum.” (K4)
- “Türkiye’de bu konuda yeterli bilgi sahibi olunmadığını, bazı uygulamaların ezbere yapıldığını, bazı önlemlerin abartılı alındığı ve alınması gerekli bazı önlemlere odaklanmanın daha doğru olacağını düşünüyorum” (K23)
- “Şirketimiz, yurtiçi ve yurtdışında savunma sanayi bağlantılı askeri projelerde yer almakta olup, bu kapsamda hizmete özel ve üzeri bilgi,

belge ve veriyi şirketin fiziki ve çevre güvenliğini en iyi şekilde sağlamanın, saklamanın, depolamanın ve korumanın tek yolu tesis güvenlik belgesidir” (K36)

- “Tesis güvenliğinin kesinlikle ve öncelikli olarak Ulusal standartlarda hazırlanmış mevzuatlara bağlı kalınarak oluşturulması ülkenin ulusal güvenliği ve çıkarlarını etkilemeyecek şekilde kabul edilmiş Uluslararası anlaşmalar çerçevesindeki mevzuatlarda uyulması gereklidir.” (K38)

H7: Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanları yeterli olduğunu düşünme oranları arasında fark vardır.

Hipotez ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.8:** Anket soruları 4 ile 14 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	10.705 <sup>a</sup>	4	.030
Likelihood Ratio	11.614	4	.020
Linear-by-Linear Association	4.556	1	.033
N of Valid Cases	40		
P-value	0.00		

Tablo 8’de elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanları yeterli olduğunu düşünme oranları arasında fark vardır. Bir diğer ifade ile çalışan bireylerin standart ve mevzuatları destekleme oranları ile tesis güvenlik dokümanlarının yeterli olduğunu düşünmeleri arasında bağlantı vardır. Mevzuatları destekleyen firmalar genelde güvenlik mevzuatlarının yeterli olduğunu düşünmektedir. Bu sonuç yedinci hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Nitel verilere bakıldığında bu husus hakkında aşağıdaki görüşlere yer vermişlerdir;

- “Silahlı kuvvetler yüklenicileri olan kurum veya şirketler için alt yüklenici olmak için Tesis Güvenlik Belgesi alınmıştır. Şirketimize kurumsal kimlik kazandırması açısından faydası olmuştur. Giriş çıkış kayıtları, kamera kayıt sistemi, evrak kontrolü vs. konularda kontrol sağlanmıştır” (K8)
- “Tesis güvenlik belgesi çalıştığımız alanda bize ticari bir avantaj sağlamaktadır. Belgenin ilk alınma aşamasının ve kişi güvenlik belgelerinin alınmasının çok uzun sürmesi bizi bazen zor duruma düşürüyor.” (K8)
- “Tesis Güvenliği hem çalışan haklarını korumakta hem şirketin güvenilirliği açısından şirket ve tesisleri sorumluluk, disipline edişi açısından faydalı olduğunu düşünmekteyim” (K11)
- “Tesis Güvenliğin olmasının yapacağınız projelerin yurt içi ve yurt dışında güvenilirliğinin artırılması demektir.” (K32)

H8: Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik Hizmetleri ve belgelendirme süreçleri yeterli olduğunu düşünme oranları arasında fark vardır.

Hipotez ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.9:** Anket soruları 4 ile 15 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	14.156 <sup>a</sup>	3	.003
Likelihood Ratio	17.175	3	.001
Linear-by-Linear Association	.648	1	.421
N of Valid Cases	40		
P-value	0.00		

Tablo 9’da elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik Hizmetleri ve belgelendirme süreçleri yeterli olduğunu düşünme oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bir diğer ifade ile çalışan bireylerin standart ve mevzuatları destekleme oranları ile belgelendirme süreçlerinin yeterli olduğunu düşünmeleri arasında bağlantı vardır. Mevzuatları destekleyen firmalarda belgelendirme süreçleri yeterlidir. Bu sonuç sekizinci hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Nitel verilere bakıldığında bu husus hakkında aşağıdaki görüşlere yer vermişlerdir;

- “Gerekli güncelleme ve denetimlerin sıklığı pozitif yöndedir.” (K31)
- “Savunma sanayine yönelik proje üreten kurumlarda TGB olması zorunludur. Gizli ve savunma sanayi projelerinde çalışan kişiler için “Kişi Güvenlik Belgesi” alınabilmesi için TGB alınması zorunludur.” (K32)
- “MSY 317-2 (C) Savunma Sanayi Güvenlik Yönergesi Kapsamında, her yıl Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanan Kontrole Tabi Malzeme Listesinde yer alan malzemeler ile ilgili faaliyet gösterdiğimizden TGB almak zorundayız.” (K33)
- “5201 ve 5202 sayılı kanun gereğince Tesis Güvenlik Belgesine ihtiyaç duyulmaktadır.” (K37)
- “Milli savunma bakanlığına bağlı kurumlara mal ve hizmet üreten firma statüsünü kazanmak, milli değerlere katkıda bulunmak, faydalı olmak ve ekonomik olarak da kazanç elde etmek için ihtiyaç duyulmaktadır. Ekonomik kazanımlarla birlikte milli, güvenilir ve saygın bir kurum imajı kazandırır.” (K38)
- “Tesis Güvenliğinin olmasının yapacağınız projelerin yurt içi ve yurt dışında güvenilirliğinin artırılması demektir.” (K32)

H<sub>9</sub>: Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar olduğunu düşünme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında fark vardır.

Hipotez ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.10:** Anket soruları 7 ile 8 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	28.074 <sup>a</sup>	16	.031
Likelihood Ratio	23.151	16	.110
Linear-by-Linear Association	3.800	1	.051
N of Valid Cases	40		
P-value	0.00		

Tablo 10’da elde edilen sonuçlara göre Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar olduğunu düşünme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında fark vardır. Bir diğer ifade ile çalışan bireylerin standart ve mevzuatları destekleme oranları ile güvenlik şartlarının proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünmeleri arasında bağlantı vardır. Firmalara güvenlik hizmetlerinin yürütülmesindeki sorunlar ile proje yönetimi olumsuz etkilenmektedir. Bu sonuç dokuzuncu hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Nitel verilere bakıldığında bu husus hakkında aşağıdaki görüşlere yer vermişlerdir;

- “Fiziksel olarak güvenlik kriterleri dışardan gelen fiziki bir problemde caydırıcılığı sağladığı için tesisin güvenliği açısından oldukça yararlı ve fayda sağlamaktadır, Fiziki güvenlik olmazsa diğer alınan güvenlik önlemleri işlemez, işlese de yalnızca görüntü olarak kalır.” (K4)



- “Şirketlerin fiziksel güvenlik anlamında askeri tesisler gibi %100 korunaklı yerler olması mümkün değildir. Bu açıdan bakıldığında fiziksel güvenlik kriterleri caydırıcı olmaları sebebiyle yeterlidir.” (K8)
- “Fiziksel güvenlik tesis güvenlik kriterleri içerisinde olması gereklidir. Ancak tabii uygun şartlarda ve abartıya gitmeden uygulanmalıdır” (K23)
- “Fiziksel güvenlik kriterleri mevcut sistemde gayet net açıklanmış lakin alınacak tedbirlerin teknolojiye uygunluğu ilgili yönergede güncellenmemiştir.” (K24)
- “Eski yönetmeliklerde TG kuralları daha keskinken, şimdi daha da yumuşatılmıştır. Dikenli tellerin açısı, yüksekliği vb. tamamı MSY de yer almaktaydı, şu an yeterli olduğunu düşünüyorum.” (K36)

H<sub>10</sub>: Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizlerinin yeterli olduğunu düşünme oranları ile şirket TÖGEK’lerinde risk analizi yapılma oranları arasında fark vardır.

Hipotez ile ilgili çapraz ki-kare test sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo 5.11:** Anket soruları 9 ile 10 arasındaki çapraz hipotez test sonuçları

Ki Kare Testi			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Ki Kare	47.526 <sup>a</sup>	8	.000
Likelihood Ratio	18.645	8	.017
Linear-by-Linear Association	2.561	1	.110
N of Valid Cases	40		
P-value	0.00		

Tablo 11’de elde edilen sonuçlara göre tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizlerinin yeterli olması ile şirket TÖGEK’lerinde risk analizi yapmaları arasında bağlantı vardır. Firmalara tesis güvenlik yönetimi ile ilgili risk analizi yapmaları TÖGEK’lerinde risk analizine bağlıdır. Bu sonuç onuncu hipotezin kabul edilmesi gerektiğini göstermiştir.

Nitel verilere bakıldığında bu husus hakkında aşağıdaki görüşlere yer vermişlerdir;

- “TÖGEK’te belirtilen kriterler yeterli olacaktır.” (K38)
- “TGY’nin tüm sistem elemanlarına ilişkin genel risk analizleri yapılmalı, ayrıca fiziki şartlar, istihdam edilen personel, ilişki kurulan şirketler ve personeli, üretilen savunma ürünlerinin üretim sürecinden başlayarak, depolanması, taşınması ve ihtiyaç makamına teslimi, lojistik destek süreçlerini de içermelidir.” (K36)
- “Kurumun Savunma Sanayii yapılandırılmasında Tesis Güvenlik Belgesi geri her birimin Güvenlik Koordinatörüne karşı sorumlu bulunduğu yerine getirmesi gereken görev ve sorumlulukları vardır. Bu bağlamda adı geçen birimler her zaman yapmış oldukları faaliyetlerle diğer birimlerle uyum içerisinde çalışmaktadır.” (K25)
- “Tesis güvenliği açısından Sivil Savunma, İSG, Bilgi Sistem Yönetimi, Kalite Birimi, Özel Kalem gibi birimler ile ortak çalışmalar yürütülmektedir” (K28)
- “Tgk, organizasyon yapısı içinde yer alan her birim ile dirsek temasında çalışmak zorunda. Bu nedenle şu ya da bu birim ile daha yakın/uzaktır şeklinde bir cümle kurmak yanlış olur.” (K33)
- “Tesis Güvenlik koordinatörü, şirketimiz Genel Müdürü ile doğrudan çalışmaktadır. Tgk’nın aynı zamanda güvenlik amiri ve İK yetkisi olması sebebiyle birçok takip tek elden yürütülmektedir. Kalite ve Bilgi işlem birimiyle doğrudan ilişkisi olmaktadır” (K35)
- “Ziyaretinin firmaya giriş çıkışları fiili olarak kayıt altındadır. Firma içinde sınırlandırılmış bölgelerin girişleri izne tabidir.” (K40)

**Tablo 5.12: Hipotez testleri analizi ile elde edilen sonuçlar**

Hipotezler	Çapraz Sorular	Kabul	Ret
H <sub>1</sub> : Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olan ve olmayan firmalar ile tesis güvenliğinin ulusal ve uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları açısından anlamlı bir farka sahiptir.	(2-4).	✓	
H <sub>2</sub> : Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde yaşadıkları sorunlar arasında fark vardır.	(2-7).	✓	
H <sub>3</sub> : Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizleri arasında fark vardır.	(2-9).		✓
H <sub>4</sub> : Savunma sanayi ile ilgili şirketlerde Tesis Güvenlik Belgesine sahip olma sayıları ile şirket TÖGEK'lerinde risk analizi yapılma oranları arasında fark vardır.	(2-10).		✓
H <sub>5</sub> : Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar arasında fark vardır.	(4-7).		✓
H <sub>6</sub> : Savunma sanayinde çalışan bireylerin Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında fark vardır.	(4-8).		✓
H <sub>7</sub> : Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanları yeterli olduğunu düşünme oranları arasında fark vardır.	(4-14).	✓	
H <sub>8</sub> : Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatları destekleme oranları ile Tesis Güvenlik Hizmetleri ve belgelendirme güncelleme kriter süreçleri yeterli olduğunu düşünme oranları arasında fark vardır.	(4-15).	✓	
H <sub>9</sub> : Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde sorunlar olduğunu düşünme oranları ile Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini olumsuz etkilediğini düşünme oranları arasında fark vardır.	(7-8).	✓	
H <sub>10</sub> : Savunma sanayinde çalışan bireylerin çoğunluğu tesis güvenlik yönetimi ile ilgili yapılan risk analizlerinin yeterli olduğunu düşünme oranları ile şirket TÖGEK'lerinde risk analizi yapılma oranları arasında fark vardır.	(9-10).	✓	

Tablo 12'de yapılan veri analizi sonucunda elde edilen hipotez sonuçları gösterilmiştir. Buna göre 3-4-5-6. Hipotezler reddedilirken diğer 6 hipotez kabul edilmiştir.

Hipotez testlerinden sonra ise nitel verilerin elde edildiği anket sorularını bu kısımda inceleyerek analizi edilecektir. Çalışmalara yöneltilen 3. anket sorusunda (Tesis Güvenlik Belgesine (TGB) neden ihtiyaç duyulmaktadır? Tesis Güvenliği Kurumunuza nasıl bir katkıda bulunur, size ne kazandırır?

Açıklayınız?) belgeye neden ihtiyaç duyulması ve kurumsal katkıları hakkındaki düşüncelerinin elde edilmesi hedeflenmiştir.

TGB ihtiyacı ile ilgili çalışanların verdikleri cevaplar kuruluş ve üretim izninden önce alınması gerektiği için, kamu ihalelerine katılabilmek için, güvenlik için, güvenlik yönetmeliğindeki zorunluluk için, askeri amaçla kullanılmaya uygun ürünlerin üretilmesi için, gizli belgeler ile çalışıldığı için, kamu askeri kurumlara çalışıldığı için, projeleri gerçekleştirmek için ve NATO gibi farklı ulusal ve uluslararası kurumlar için üretim yapılmasından dolayı aldıklarını belirtmişlerdir. Bazı çalışanlar bu soruya aşağıdaki gibi cevaplar vermişlerdir (Çalışanların kurumları ve çalışanların kimliklerini korumak için katılımcılar K1-K40 olarak kodlanarak sunulmuştur):

- “Kontrole tabi listede bulunan “yivli setli silah” üretimi için gerekli olduğundan TGB ihtiyacı hasıl oldu. Tesis Güvenli Belgesi olmadan Kuruluş ve Üretim İznine başvuramadığımız için öncelikle TGB aldık.” (K1)
- “Hedef pazarımızın talepleri doğrultusunda ürettiğimiz bazı ürünler dünya çapında askeri anlamda kontrole tabi listeye girmektedir. Bu tarz askeri maksatla kullanmaya uygun olan ürünlerin daha güvenli bir ortamda üretilmesi için tesis güvenlik belgesi gerekmektedir.” (K4)
- “Tesis Güvenlik Belgesi; bir tesiste bulunan veya bulunabilecek gizlilik dereceli bilgi, belge, proje ve malzemenin fiziki güvenliklerinin sağlanması için, tesisin bulunduğu yer ve çevre şartları ile maruz kalabileceği dış ve iç tehditler göz önüne alınarak projelendirilmiş olan koruma önlemlerinin Milli Savunma Bakanlığı Tarafından denetlenerek uygun bulunduğunu belirten ve bu kurallara uyan firmaya verilen belgeye denir.” (K10)
- “Savunma Sanayi projelerine katılım sağlamak için belge aldık. Savunma Sanayi projeleri ile ilgili bilgiler geldiğinden firma olarak uygun olanlara başvuruda bulunuyoruz.” (K17)

Çalışanlara yöneltilen altıncı anket sorusunda (Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatlar hakkında ne düşünüyorsunuz?) ise tesislerin güvenliği ile ilgili mevzuatlar sorulmuştur. Kendilerinden bu konuda ne düşündükleri istenmiştir. Bu soruya karşılık çalışanlar standart ve mevzuatlarla ilgili genellikle uygun olduğunu dile getirirken, bazı çalışanlar mevzuatların sadece askeri kurumları baz almadan, sivil kurumları kapsayacak nitelikte yayınlanması gerektiğini dile getirerek yönergede bazı konuların muğlak kaldığı ve anlatımın daha yalın hale getirildiğinde uygulama açısından kuruluşlara daha faydalı olacağı görüşündedirler. Yönerge esaslarının bazen firmalara yük getirdiğini dile getiren firmalar; gereksiz maddelerin mevzuattan çıkartılıp, kapsamının genişletilmesinin gerektiğini, bazı önlemlerin çok fazla abartıldığı için güncel işleyişlerde sorunlar yaşadıklarını açıklayan kuruluşlar, ulusal standartların yetersiz bulduğu için günümüzde gelişen teknolojiye göre mevcut standartlar geliştirip şartların daha iyileştirilmesi gerektiğinin önemli bir husus olduğunu belirtmişlerdir. Bazı çalışanlar bu soruya aşağıdaki gibi cevap vermişlerdir:

- “Bununla ilgili olan yönergede bazı konular muğlak kalmış. Örneğin tel çit yüksekliği kaç olacak gibi bazı hususlar yazmıyor ama denetime gelindiğinde ölçüm yapılıyor.” (K1)
- “Daha yalın hale getirilmesi uygulama açısından faydalı olacaktır.” (K2)
- “Tesis güvenlik standartlarının, istenilen güvenli tesis ortamının tahsisi için yeterli olduğunu ve uluslararası standartlara uygun olduğunu düşünüyorum.” (K4)
- “Tesisin saldırı sabotaj vs gibi çalışmasına engel olacak faaliyetlerin önceden belirlenerek kurumun zarar görmemesi adına alınan tedbirlerin tamamıdır.” (K6)
- “Milli Savunma Bakanlığı uhdesinde çıkarılacak kritik gizli ve özel projelerde hassasiyetle yer alabileceğimizi gösterebilmek için. Kurumumuza güven duyulmasını sağlıyor.” (K9)

- “Bu belgenin kapsamının genişletilmesi ve erişiminin artırılması, belgenin edinimi için danışmanlık dahil bir takım teşvik mekanizmalarının işletilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K10)
- “Savunma Sanayii sektöründe üretilen kritik projelerin emniyeti ve müşteri güveni konusunda katkı sağlamaktadır.” (K12)
- “Üyesi olunan kuruluşlar ve müttefik ülkeler kapsamında standardı oldukça yüksek ve mevzuatlarla korunması mevcut. Hatta belge temeli kalite yönetim sistemine dayandığı içinde firmalar için uygulanabilirliği daha sistematik ve kolay olmaktadır.” (K15)
- “Türkiye’de bu konuda yeterli bilgi sahibi olunmadığını, bazı uygulamaların ezbere yapıldığını, bazı önlemlerin abartılı alındığı ve alınması gerekli bazı önlemlere odaklanmanın daha doğru olacağını düşünüyorum.” (K23)
- “Ulusal standartlar kesinlikle güncellenmeli daha öz ve sadece askeri kurumları değil sivil kurumları da kapsayacak nitelikte ve ISO standarttı seviyesinde yayınlanması gerektiği kanaatindeyim.” (K24)

Anketin 11.ci sorusunda çalışanlara (Tesis Güvenlik kapsamında kurumunuza ziyaretçi bildirim ve giriş-çıkış yönetim sürecini nasıl yönetiyorsunuz? (Dışarıda, içeride ve kapıda ne gibi önlemler alıyorsunuz?)) tesis güvenlik ile ilgili ziyaretçi bilgilerinin nasıl alındığı sorulmuştur. Çalışanların verdikleri cevaplar incelendiğinde “Savunma Sanayi Milli Güvenlik Makamının standart olarak yayınladığı TÖGEK bölüm 12’de belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde, ilgili yönergenin (MSY 317-2(C))” şartları yerine getirilmekte olduğu, ziyaretçi bildirim sürecinin talep edilmesinden itibaren ziyaretçinin görüşmeyi sonlandırıp çıkışına kadar takip edildiği ve kayıt altına alınarak, ziyaretlerin günlük raporlanarak sürecin yönetilmekte olduğu görülmüştür. Cevaplar arasında özel güvenlik personellerinin kayıtları tutmakta olduğu, Tesislerde levhalar ve elektronik kontrol sistemlerinin bulunduğu, bariyer sisteminin mevcut olduğu, kontrollü giriş/çıkışların sağlandığı, 24 saat boyunca güvenlik tedbiri uygulandığı, ziyaretçiler için MSB’den gerekli izinlerin alınması gerektiğinin bilincinde

oldukları ve ziyaretçi girişlerinde kimlik bilgilerinin veri girişi tam yapılarak, ziyaret esnasında gerekli güvenlik tedbirlerin alındığı görülmüştür. Bazı çalışanların verdikleri bazı cevaplar aşağıdaki gibidir:

- “Özel Güvenlik Şirketinden hizmet alımı şeklinde personel bulunmakta, bütün ziyaretçiler kayıt altına alınmakta ve kayıtlar arşivde saklanmaktadır. Üretim sahasına girecek ziyaretçilere mutlaka refakat edilmektedir. Personelin girmeye yetkili olduğu bölümler manyetik yaka kartlarına işlenmiş ve yetkilendirilmiş durumdadır.” (K1)
- “Güvenlik personelinin ve bariyer siteminin desteği ile kontrollü giriş çıkış yapılmaktadır ayrıca, kamera sistemi, çevre duvarları dikenli tellerle güçlendirilmiştir.” (K3)
- “Tesisimizde 24 saat boyunca görev yapan güvenlik hizmetimiz bulunmaktadır. Güvenlik personelimiz gelen ziyaretçileri tüm detayları ile kayıt altına almakta ve giriş yetkisi olan bölgeler dışında yer alan bölgelere girmelerine müsaade etmemektedir.” (K4)
- “Kurumu ziyaret edecek kurum/kuruluş, şahısların bildirimleri ilgili personel tarafından iş talep sistemi en az bir gün önceden güvenlik birimine bildirilir. Güvenlik yöneticisince gerekli inceleme ve kontroller yapıldıktan sonra talebin uygunluğu güvenlik noktalarına bildirilir. Güvenlik noktaları kontrol, kayıt ve randevu işlemlerini tamamladıktan sonra talebi yapan personel ile ziyaretçiyi görüştürerek görüşme alanına alır. Ziyaret tamamlanan ve ziyaretçi kurumu terke deden kadar kontrol ve takip de devam eder. Kısacası randevu sistemi” (K25)
- “Ziyaretçinin geleceği önceden belli ise personel maille bilgileriniz güvenlik birimine iletir, buna bağlı olarak gerekli kontroller yapıldıktan sonra giriş kapılarına maille yönlendirilir. Gelen ziyaretçinin kapılarda kayıtları yapıldıktan sonra kontrollü bir şekilde içeri girişi sağlanır. Eğer ziyaret habersiz ise bu durumda da ziyaret edilen personel aranır, onayı alındıktan sonra kontrolleri yapıp, kaydedildikten sonra ilgili yere yönlendirilir.” (K30)

- “TÖGEK te belirlenen kuralların bütününe uygun ziyaretçi giriş-çıkış ı sağlanmaktadır. Fakat bazı konularda firmalar sorun yaşamaktadır. Silah teslimi meselesini ele alacak olursak güvenlik konusu olmasına rağmen büyük sorun. Patron geliyor silah üzerinde geziyor ses edemiyorsun ya da proje çalışması için asker polis geliyor telefon silah üzerinde alamıyorsun kimlik sorgusu yapamıyorsun bu süreçler firmalar için büyük sorun oluşturmakta.” (K40)

Anketin 12.ci sorusunda çalışanlara (Tesis Güvenlik Yönetimini Organizasyon şeması yönünden düşündüğünüzde kurumunuzda diğer birimlerle (Sivil Savunma Tesis Güvenlik Amiri, Kalite Birimi, Bilgi Sistem Güvenliği, İnsan kaynakları, Özel Kalem, TEMPEST, İSG, Kripto/KRUY, Sivil Savunma vb.) etkileşimde olduğu ilişkilerini değerlendirir misiniz?) TGYO paydaşları arasındaki ilişkiler hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Bu soruya her çalışan farklı şekillerde cevaplar vermişlerdir. Bazıları asgari düzeyde, tesis yararına olacak şekilde ciddi ve sorumlulukla, iyi anlamda etkileşimle ve İSG çerçevesinde gerekli şekilde yaptıklarını belirtmişler diğerleri ise bilgi akışlarının olmamasına dikkat ettiklerini, yatay ve dikey etkileşimler olduğunu ve bütün halinde çalışıldığını belirtmişlerdir. Bazıları ise birimler arasında ilişkilerin olmadığını söylemişlerdir. Çalışanlardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

- “Nispeten küçük bir işletme olduğundan bütün işlemler Tesis Güvenlik Koordinatörü veya yardımcısı tarafından tek elden yürütülmektedir. İdari Müdürü aynı zamanda TGK yardımcısı ve İnsan Kaynaklarına da bakmaktadır.” (K1)
- “Tesis güvenlik birimleri ve diğer birimlerin birbiri ile organik bağlantısı olduğunu ve güvenlik, mühendislik ve standardizasyon anlamında iyi anlamda etkileşimde olduklarını düşünüyorum.” (K5)
- “Kurumumuz içerisinde Tesis Güvenlik Yönetimi ekipleri ile diğer birim ekipleri arasında bilgi alışverişi olmamasına özen gösteririz.” (K9)
- “Şirketin bilgi güvenliği, yönetim ve organizasyon güvenliği, personel güvenliği, fiziki güvenlik önlemleri, yangın, sabotaj ve olağanüstü hal



hizmetleri, Evrak/Doküman ve Malzeme güvenliği, Kontrollü Oda ve Kontrollü Bölge güvenliği gibi konularda Tesis Güvenlik Koordinatörü, Bilgi İşlem, İnsan Kaynakları, Kalite gibi bölümler ile etkileşimi bulunmaktadır. Entegre yönetim sistemi uygulanmaya çalışılmaktadır.” (K14)

- “Bu birimler, bu sürecin birlikte yürütülmesinden sorumlu birimler olması sebebi ile birimler arasında sürecin ilerlemesini sağlayıcı bir ilişki söz konusudur, birbirleri ile etkileşim mevcuttur ancak çoğunlukla yöneten birim tarafından sağlanmaktadır.” (K18)
- “Birimler arasında yeterli koordinasyon olduğunu düşünmüyorum. Daha iyi bir irtibat ve koordinasyon olmalıdır.” (K22)
- “Tesis Güvenlik Yönetimi kurumda bahsedilen anket birimleri dışında tüm birimlerle etkileşim halindedir nedenine gelince Tesis Güvenlik Organizasyonu tüm kurumun tüm süreçleriyle ilişkilidir ve bu faaliyet durumundan dolayı kurumda faaliyet gösteren tüm birimler Tesis Güvenlik yönetimi ile organizasyonel olarak yatay ve dikey etkileşim halinde olmak zorundadır.” (K23)
- “Tesis Güvenlik Sisteminde tanımlı Güvenlik Organizasyonu, Tesis Güvenlik Sistem elemanlarının işlerliğini sağlamak üzere, şirket özelinde oluşturulmuş bir hiyerarşik yapıdır. Bu sebeple TG sistem elemanlarıyla ilişkisi olan veya arayüz şeklinde dolaylı bağlantısı olan tüm şirket birimlerini ve bireylerini içine alacak şekilde oluşturulmalıdır. (Bazı durumlarda iki üstlü ast/Matriks Yönetim mantığı ile işlem görmelidir.)” (K35)
- “Birimler arasında yeterli koordinasyon olduğunu düşünmüyorum. Daha iyi bir irtibat ve koordinasyon olmalıdır.” (K40)

Anketin 20.ci sorusunda çalışanlara (Fiziksel güvenlik kriterlerini tesis güvenliği açısından nasıl değerlendirirsiniz?) fiziksel güvenlik ve tesis güvenliği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Çalışanlar bu soruya farklı şekillerde cevap vermişlerdir. Pek çok çalışan hali hazırdaki uygulamaları

yeterli ve doğru bulduklarını belirtmişler ama diğerleri ise artırılması gerektiğini söylemişlerdir. Bazıları tesislerin fiziksel olarak iyi bir şekilde yararlı ve faydalı olduğunu belirtse de bazı çalışanlar ise bunların çok fazla etkili olmadıklarını söylemişlerdir. Bazı çalışanların verdikleri cevaplar şöyledir:

- “Yeterlidir. Hemen hemen her tesiste olması gereken önlemlerdir.” (K1)
- “Güvenli bir tesiste olması gereken fiziki standartların, personel, bilgi, üretim ve yönetim güvenliği için yeterince uygun olduğunu düşünüyorum.” (K5)
- “Fiziksel güvenlik unsurlarının tesis güvenlik kapsamında yetersiz olduğu kanatındeyim. Güvenilir ölçek ve risk analizlerinin çok daha kapsamlı ve etkin yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (K10)
- “Tesis güvenliği açısından fiziksel güvenlik sistemleri tesislerde kurulmalıdır. Tesiste bulunan gizlilik dereceli bilgi, belge, proje ve malzemenin fiziki güvenliklerinin sağlanması, tesis ve personelin güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için tesisin bulunduğu yer, çevre şartları, üretim şekli ve maruz kalabileceği tehlikelerin niteliği, iç/dış tehditler gibi unsurlar göz önünde bulundurularak güvenlik önlemleri alınmalıdır.” (K14)
- “Yaptığımız iş sebebi ile gizlilik içeren veya saklamayı gerektirecek çok fazla iş olmaması sebebi ile tesis güvenliğini yeterince fazladır. Güvenlik personelleri, tüm saha boyunca çit ile çevrilmiş alan, hem içeriği hem de dışarıyı gören kameralar, İSG şartları gereği alınan tedbirler vs. Tesisimiz için yeterli bulunmaktadır.” (K18)
- “Fiziki tesis güvenliği elbette çok önemli ancak, açık ve kapalı alanlarında üretim yapan firmalara da, sadece ofis ortamında hizmet sağlayan firmalara da aynı tek tip şartların dayatılması eziyet, faydasız kaynak israfı ve sisteme olan güveni sarsıcı sonuçlar doğurmaktadır.” (K22)

- “Fiziksel güvenliği sadece dış çevre güvenliği olarak algılanmamalı dış ve i tehditler olarak dışunlmeli, bu açıdan bakılarak güvenliğik önlemleri projelendirilmelidir. Her zaman fiziki güvenliğik öncelikli olmalıdır.” (K25)
- “Tesis içerisinde, gizlilik dereceli bilgi, belge ve malzemenin muhafaza edildiği veya gizlilik dereceli proje çalışmalarının yürütüldüğü ve yetkisiz kişilerin nüfuz etmesini engelleyecek Şekilde fiziki önlemlerle giriş-çıkışı kontrol altına alınmasını sağladığından önem arz etmektedir. Kontrol bölge, kontrollü odalar oluşturarak belge, malzeme ve cihazların fiziki güvenliği sağlanmaktadır.” (K27)
- “Tesis güvenliğik belgesine sahip tesislerde fiziki güvenliğik tedbirlerini (personelli güvenliğik+ elektronik güvenliğik+ diğer fiziki aletlerle alınan tedbirler (duvar, tel örgü, tel stvaneleri, aydınlatmalar, kapı ve pencere koruyucuları vb.) içeren, entegre güvenliğik sistemi anlayışı çerçevesinde oluşturulmuş, personelin koruyucu güvenliğik tedbirleri kapsamında da yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğu yeterli standart yapı belirlenmiştir. Kurumlar bu yapı asgari olmak üzere ilave güvenliğik tedbirlerini alabilmektedirler.” (K38)
- “TGEK göre güvenliğik koordinatörünün görev tanımlarına İSG kuralları çelişmekte ve sorumluluğunda olmayan Őeylerde görev tanımı olarak geçirilmiş düzenlenmesi gerekmektedir. Teknolojiden dolayı güvenliğik tedbirleri uygun değil. Açık sahada üretim yapan bir firma dışunldğnde içeride üretim yapması imkansız alanda çalışacak ama uydudan gün gün fotoğrafları ekilebilmekte. Deniz kenarından küçük balığı teknelerle fotoğraf çekimi yapılıp çalışma ifşa edilebilmektedir.” (K40)

Anketin 22.ci sorusunda alışanlara (Kritik tesislerin güvenliğik riskleri ile başa çıkmada karar vericilerin ne gibi bilgilere ihtiyacı bulunmaktadır?) kritik tesislerin güvenliğik ile ilgili ihtiyaç duydukları bilgiler sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar “detaylı risk analizleri ve saha çalışmaları, risklerin giderilmesindeki amaçlar, riskler ve çözüm hakkında detaylı bilgi sahibi

olmaları, bulunulan bölgelerin her noktasına hâkim olmaları, ziyaretçi ve çalışan bilgileri, riski ortaya çıkaran sebepler, sorunlara karşı tepki verme becerileri, kanun ve yönergelere hakim olmaları, ve tesis ile ilgili bütün verilere sahip olmaları” gibi sıralanabilir. Çalışanlardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- “Öncelikle güvenlik biriminin görevlerini ve yasayı tam bilmedir; Ayrıca tesis güvenliği hakkında tam bilgiye sahip olmalı, çözümleyici ani karar verme, seri düşünebilme yeteneğine sahip olmalıdır.” (K4)
- “Bulunulan alanın her noktasına hakim olunması gerekir.” (K9)
- “Ziyaretçi bilgileri, veri kontrolü, çalışan bilgileri karar vericiler açısından öncelikli öneme sahip verilerdir.” (K10)
- “Tesiste bulunan ve/veya giriş yapan herkesin T.C. kimlik numarası ve adresine hakim olması, server Sistemi’nin bulunduğu alanda klima ve yangın söndürücü bulunduğundan emin olması, network sisteminin bulunduğu hat çekilen her alanda kabloların düzenli ve dışarda olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.” (K11)
- Öncelikle kritik tesisler için ne gibi işlemler yapıldığı bu işlemlerin girdi ve çıktı durumları bu süreçler yorumlanırken de oluşabilecek belirsizliklerin adım adım çıkarılması gerekir. Bu kapsamda firma kalitecisi ve ürün prosesine hakim bir kişi hatta bölgenin kolluk kuvvetleri bile görüş bildirmelidir.” (K15)
- “Öncelikle tesisin faaliyet konusu, paydaşları, çalışan profili bilgileri gerekecektir.” (K16)
- “Kanun ve yönetmeliklerin bahse konu olan riskler ile ilgili kural ve kaidelerine hakim olunmalıdır. ISO27000 ailesinde yer alan standartlara hakim olmaları gerekir. Kurum ya da Kuruluşun bahse konu olan riskle ilgili dış paydaşlarla yapılan anlaşmalara hakim olması gerekir.” (K21)
- “Tesis Güvenlik Yönetiminin başarılı olmasının en önemli şartı üst yönetimin sahiplenmesi bu hususta yönetim gözden geçirme toplantıları

yapması gerekmektedir. Ayrıca Güvenlik Risklerinin belirlenmesinde öncelik risklerin belirlenmesi bu hususta tüm kurumun süreçlerinin tanımlanması ve katılımın olması en önemli kriterdir.” (K24)

- “Kurum yöneticilerinin kurumu çok iyi tanması gerekir, bağlayıcı kanun, yönetmelik, yönerge ve ilgili mevzuatların çok iyi bilinmesi gerekir.” (K25)
- “Karar vericilerin Kanun ve yönetmelikleri iyi bilmeleri, acil durum eylem planını, Yangın eylem planını yapmalı, acil durum ekiplerini oluşturmalı ve bu ekiplerin eğitimlerinin alınmasını sürekliliğini takip etmeli, sabotajlara karşı koyma planı yapılmalı ve ilgili makamlarla ile acil durum eylem planını koordine etmelidir.” (K27)
- “Tesise ait her alandan haberdar olmaları, kritik noktaların fizibilite çalışmasını yapmaları, acil bir durum söz konusu olduğunda karar verme aşamasında bunları göz önünde bulundurup gereğini yapmaları gerekmektedir.” (K30)
- “5188 sayılı mevzuata uygun yeterliliklere ve bilgiye, MSB savunma güvenliği yönergesi ile ilgili yeterlilik ve bilgiye, ISPS kod ile ilgili yeterlilik ve bilgiye, Kalite yönetim sistemleri ile ilgili yeterlilik ve bilgiye İstihbarat ve İKK ile ilgili bilgi ve beceriye, Risk analizleri yapabilecek bilgi ve beceriye, İSG ve KVKK ile ilgili yeterlilik ve bilgiye sahip olmanın yanı sıra; Güvenlik politikaları, güvenlik sorumlulukları, güvenlik sistemleri ve teçhizatları, tehditleri tanımlama, karşı koyma teknikleri, güvenlik değerlendirmeleri, güvenlik planları, güvenlik faaliyetleri, acil durum uygulamaları, güvenlik yönetimi ve güvenlik eğitimleri ile ilgili konularda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.” (K38)

Son olarak anketin 24.cü sorusunda çalışanlara (Bu çalışma hakkında öneri ve istek veya katkılarınız nelerdir?) yapılan çalışma ile ilgili öneri ve istekleri ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Çalışanlardan bazıları yapılan çalışmanın yararlı bir çalışma olacağını belirtmişlerdir. Diğerleri ise çalışmada bulunması gereken bazı noktalara dikkat çekmişlerdir. Bunlar arasında ‘anket sorularının

daha açık ve kısa olması, süreçlerin daha hızlı, basit ve kullanışlı olması' gerektiğini belirtmişlerdir. Bazıları ise çalışmanın yeterince kullanışlı olamayacağını belirtmişlerdir. Çalışanlardan bazılarının verdikleri cevaplar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- “Güzel bir çalışma olacağına, MSB tarafından dikkate alınır sa süreçlerin hızlanmasında ve kolaylaştırılmasında faydalı olacağına inanıyorum.” (K1)
- Elinize Emeginize Sağlık Güzel bir çalışma ancak TÖGEK örneği MSB sayfasında mevcut, oradan dökerek maddelerle ilgili tek tek evet hayır şeklinde bir çalışma yaparsanız, birde bu çalışma tesislerin güvenlik koordinatörleri ile yüz yüze yapılabilse emininki daha detaylı bir çalışma ortaya çıkardı. Başarılar diliyorum.
- “Önerim; firma yetkililerinin yoğunluğundan kaynaklanan zaman kısıtlaması ile verilen TÖGEK kitabının her maddesini okumaları mümkün değildir, bu nedenle genel olarak hiçbir firma tam olarak alınan belge dolayısıyla nelerde sorumlu olduğunu ve eğer raporlanma yapılacak ise nasıl yapılması gerektiğini bilmemektedir; bu nedenle aydınlatıcı kısa metinler' in MSB tarafından oluşturulması gerektiğini düşünmekteyim. Ben firmanın dış ticaret uzmanı olarak tüm belge alımı sürecini tek başıma takip etmek durumunda kaldığım dönem esnasında yaşadığım ve gözlemlediğim bilgileri sizlere aktarmaya çalışarak, herkesin işini kolaylaştırabileceğim.” (K11)
- “Anketi hazırlayan kişilerin Tesis Güvenliği çalışması yapmış bir şirkette ilgili süreçleri incelemesi, belgelendirme süreçleri hakkında bilgi alması, daha iyisi bu tür bir çalışmayı yapmaya başlayan ve belgelendirme safhasında MSB denetiminde gözlemci olarak yer alması, dokümantasyon çalışmalarına katılma imkanı olması vb.” (K14)
- “Anket soruları daha açık ve kısa olabilir. Bu çalışmanın sahada gözlemlerle pekiştirilmesi çalışmanın deney ortamı ve değerlendirilmesi için iyi bir fırsat olacaktır.” (K15)

- “Güzel bir çalışma olduğunu düşünüyorum. Tesis güvenlik gibi kafa karmaşıklığının olduğu, az sayıda ve sınırlı bilgisi olan kişinin götürdüğü bir alanda yapılan tüm çalışmalar değerlidir. Bu tip çalışmalar kapsamlı bir şekilde artarak devam etmesinin faydalı olacağını düşünüyorum” (K23)
- “Bu anket sonuçlarının yaygın etki değerinin artırılarak elde edilen sonuçların ilgili kurumla paylaşılması bu alanda üretilecek akademik çalışmalara standartlara ve dokümanlara yön verecektir.” (K25)
- “TGB Konusu ayrı deneyim gerektiren bir konu. Bir firmanın sadece yönerge vs. okuyarak TEMPEST tedbirlerini alması nasıl mümkün değilse, yapacağınız bu çalışma sonuçlarının da uygulamada TGB almak isteyen firmalara tam anlamı ile destek olacağını düşünmüyorum” (K33)
- “Savunma sanayi sektöründe hizmet veren veya verecek olan kurumsal firmalardan istenilen resmi belgelerin, resmi kurumlarımız tarafından öncelikli ve en kısa sürede karşılanması Milli güvenlik Makamına gönderilen kişi güvenlik soruşturmasının MİT, EMNİYET, JANDARMA vb. tarafından öncelikli olarak soruşturulup Milli güvenlik makamına bilgi verme sürecinin mümkün olduğu ölçüde kısa sürede tamamlanması sektöre önemli katkı sağlayacaktır.” (K38)

## 6. SONUÇ

Ülkemizde savunma sanayi alanında ve kritik altyapılarda faaliyet gösteren, stratejik öneme sahip kuruluşların var olduğu tesisler her geçen gün hızla artmaktadır. Bu tesislerin ve tesiste yer alan personelin, tesis içerisinde üretilen tüm bilgi, belge, malzeme ya da projelerin korunması ve güvenli bir ortam oluşturulması; ülkemizin gelişmiş bilirliliği, ulusal güvenliğin sağlanması, uluslararası alanda etkin bir güç elde edebilmesi, gelişen teknolojinin ışığında refah bir topluma ulaşabilmesi adına millî menfaatimiz için çok önemlidir. Ülke adına stratejik öneme sahip bu tesisler kuruluşundan itibaren çok has has bir güvenlik çerçevesinde yönetilirler.

Her yıl 5201 sayılı kanun kapsamında yayınlanan “Kontrolle Tâbi Tutulacak Harp Araç ve Gereçleri ile Silâh Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Listesi’nde” yer verilen projelerde görev üstlenmek isteyen kuruluşlar için 5202 sayılı Kanun kapsamında verilen “Tesis Güvenlik Belgesinin” kamu kurum ve kuruluşlar için gereklilik arz ettiği yapılan araştırmada da açık bir şekilde görülmektedir. Tesis Güvenlik Belgesi, Savunma Sanayii faaliyet alanında, savunma güvenliğinin sağlanması için bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar için oluşturulmuş bir standart zinciridir. Tesis Güvenlik Belgeli kurumlar, olmayanlara göre daha sistematik ve standartları disipline edilmiş, olası riskler tespit ederek tehlikelerden elimine edilen kuruluşlardır. Yapılan analizlere göre Tesis Güvenlik Belgesinin organizasyonel farkındalık yarattığı sonucuna varılmıştır. Milli savunma bakanlığına bağlı kurumlara mal ve hizmet üreten firma statüsünü kazanmak, milli değerlere katkıda bulunmak ve ekonomik olarak da kazanç elde etmek için “Tesis Güvenlik Belgesi’ne” ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden Tesis Güvenlik Belgesine Sahip kuruluşlar; doğrudan alım veya ihale süreçlerinde ekonomik kazanımların yanı sıra milli, güvenilir ve saygın bir kurum imajı çizerek, faaliyet alanlarında öncü kurum ve kuruluşların süreçlerine daha kolay entegre olarak, tercih edilen kuruluşlar arasında olmasının avantajına her zaman



sahiptirler. Yapılan araştırma sonucunda Tesis güvenlik standartlarının, istenilen güvenli tesis ortamının tahsisi için yeterli olduğunu ve uluslararası standartlara uygun olduğunu düşünen kuruluşların fazla olduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda bu kuruluşlar; Tesis güvenliğinin öncelikli olarak Ulusal standartlara ve mevzuatlara bağlı kalınarak oluşturulmasının ve ülkenin ulusal güvenliği ve çıkarlarını etkilemeyecek şekilde kabul edilmiş olan Uluslararası anlaşmalar çerçevesinde mevzuatlara da uygun olması gerektiğini düşünmektedirler.

“Tesis Güvenlik Belgesine” sahip tesislerde, fiziki güvenlik tedbirlerini (personeli güvenlik, elektronik güvenlik ve diğer fiziki aletlerle alınan tedbirlerle birlikte tesisin çevresini yetkisiz kişilerden koruyan duvarlar, çelik tel örgü, aydınlatmalar, kapı ve pencere koruyucuları vb.) içeren, entegre güvenlik sistemi anlayışı çerçevesinde oluşturulmuş, personelin koruyucu güvenlik tedbirleri kapsamında da yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğu, gerekli standart bir yapı belirlenmiştir. Kurumların bu yapı üzerine asgari olmak üzere ilave güvenlik tedbirlerini aldıkları anket sorusuna verilen cevaplarda açık bir şekilde gözlemlenmiştir. “Tesis Güvenlik Belgesine” sahip bütün kuruluşlarda oluşturulan Tesis Güvenlik Yönetim Organizasyonu kurumun tüm birim süreçleriyle ilişkilidir ve bu faaliyet durumundan dolayı kurumda faaliyet gösteren tüm birimler Tesis Güvenlik yönetimi ile organizasyonel olarak yatay ve dikey etkileşim halinde olmak zorundadır. Fiziksel olarak güvenlik kriterleri dışarıdan gelen fiziki bir problemde caydırıcılığı sağladığı için tesisin güvenliği açısından oldukça fayda sağlamaktadır, Fiziki güvenlik olmaz ise diğer alınan güvenlik önlemleri işlemez, işlese de yalnızca görüntü olarak kalır. Bu yüzden Tesis güvenliği açısından fiziksel güvenlik sistemleri tesislerde kurulmuş ve üst düzeyde tutulmuştur. Tesiste bulunan gizlilik dereceli bilgi, belge, proje ve malzemenin fiziki güvenliklerinin sağlanmasının yanı sıra, tesis ve personelin güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için tesisin bulunduğu yer, çevre şartları, üretim şekli ve maruz kalabileceği tehlikelerin niteliği, iç/dış tehditler gibi unsurlar göz önünde bulundurularak güvenlik önlemleri alınmalıdır. Ancak bazı kuruluşlar, açık ve kapalı alanlarda üretim yapan firmalara da sadece ofis ortamında hizmet sağlayan firmalara da tek tip şartların dayatılmasını, kendilerine eziyet, faydasız kaynak israfı ve sisteme olan güveni

sarsıcı olarak görmektedirler. Günümüz teknoloji şartları düşünüldüğünde; açık sahada üretim yapan bir firma iç alanda üretim yapması imkansız olduğu için açık alanda çalışmak zorunda kaldığını, gizlilik içeren projenin uydudan gün gün fotoğraflarının çekilebildiğini, deniz kenarından küçük balıkçı tekneleriyle fotoğraf çekimi yapıp çalışmanın ifşa edilebildiğine dikkat çekmektedirler. Buna istinaden günümüz şartlarına ve teknolojisine daha uygun güvenlik tedbirleri değerlendirmeye alınması ve belgelendirme sürecinde TÖGEK'te yer alan tedbirlerin düzenlenmesiyle birlikte, ilgili yönergenin firmaların ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmesi gerektiği ön görülmüştür. Tesis güvenlik belgesine sahip olan firmalarda risk analizi yapma oranları yüksek olması nedeniyle farkındalık artmıştır. Firmalar kendilerine ait TÖGEK'in hazırlanması ve belgelendirme sürecinde istenilen standartların sağlanması için daha önceden iyileştirici faaliyetler uygulayarak risk analizi yapmaktadırlar.

Sonuç olarak bu çalışmadan elde edilen bulgular sonraki yıllarda yapılması planlanan çalışmalara yol gösterecek nitelikte olacaktır. Çalışmada gerçekleştirilen veri analizi sonucunda elde edilen önemli sonuçlar mevcuttur. En önemli sonuçlardan birisi güvenli tesislerde çalışanların tesislerinin güvenliğinden şüphe duymamaları ve tesislerdeki mevzuatların yeterli olduklarını belirtmeleridir. Güvenli tesisler bir ülke için çok önemlidir ve bu sebeple ülkemiz için de tesislerde güvenlik daima ihtiyaç duyulan bir durumdur. Bu alanda çalışmalar fazlaştırılmalı ve daha yetkin personellerin yetiştirebilmesi için akademik bölümler oluşturulmalıdır.

## KAYNAKÇA

- Ak, T. (2019). İç Güvenlik Yönetimi Açısından Kritik Altyapılarını Korunması. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu*.
- Akbaba, Y. (2021, February). Savunma Sanayi Yükselişi. *Savunma TR*, 28–29.
- Akça, M., & Şahin, R. (2018). Çok Amaçlı Karma Tam Sayılı Tesis Yerleşim Problemi Modeli ve Askeri Tesiste Uygulama. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 117–123.
- Altundağ, H., & Koçak, M. (2021). Tersanelerde Yangın Güvenliği ve Risk Analizi. *Resilience*. <https://doi.org/10.32569/resilience.1025747>
- Baran, T. (2018). Türkiye’de Savunma Sanayi Sektörünün İncelenmesi ve Savunma Harcamalarının Ekonomi Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 58–81. <https://doi.org/10.29131/uiibd.429369>
- Başaranoğlu, E. (2016, January 25). *Bilgi Güvenliği Unsurları (CIA Ve Diğerleri)*. Siberportal. <https://www.siberportal.org/white-team/securing-information/bilgi-guvenligi-unsurlari-cia-ve-digerleri/>
- Bayram, E. (2020). Ülkemizde Bir Bilgi Güvenliği Otoritesine İhtiyaç Var! *BİLGEM TEKNOLOJİ*, 11–15.
- Bodur, K., & Çorapçıoğlu, E. (2020). Savunma Sanayiinde Kısıtlayıcı Düzenlemeler ve Yerleştirme Çalışmalarına Küresel Bakış. 8. *Ulusal Havacılık ve Uzay Konferansı Türk Hava Kurumu Üniversitesi*. <https://www.researchgate.net/publication/351248564>
- Çifci, H. (2017). *Her Yönüyle Siber Savaş*. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Emirkadı, C. Y. (2018). *Modern Devlette Savunma Sanayii ve Dış Politika İlişkisi: 21. Yüzyıl Türkiye Örneği*. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı.
- Erdebilli (B.D.ROUYENDEGH), B., & Nacar, E. N. (2020). Tesis Yeri Seçimine Yeni Bir Bakış: Katmanlı Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi. *Verimlilik Dergisi*, 103–117. <https://doi.org/10.51551/verimlilik.832480>
- Erenel, Doç. Dr. F., & Caymaz, Dr. E. (2020). *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması*. NOBEL.
- Erentürk, DR. M. K., & Güven, Ö. F. (2018). *Profesyonel Tesis Yönetimi Hizmetlerinin Statüsünün Belirlenmesi, Faaliyetlerinin Lisanslanması, Denetlenmesi ve Meslek Olarak Kabul Edilmesi*. 105–113. <https://doi.org/10.15189/1308-8041>
- Gemci, C., & Bay, Ö. F. (n.d.). Yapay Zeka Temelli Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi Yaklaşımı. *Gazi Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü*, 198–202.
- Gülsoy, A. F. (2020). *Türk Milli Savunma Sanayii Tarihi: ASELSAN Örneği*. Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi.
- İşcan, Ö. F., & Timuroğlu, M. K. (2007). Örgüt Kültürünün İş Tatmini Üzerindeki Etkisi ve Bir Uygulama. *DERGİPARK*, 119–135.
- Karadeniz, C. (2020). TEMPEST Bilgi İçeren Kaçakların Denetimi. *BİLGEM TEKNOLOJİ*, 29–32.

- Karaman, A. (2004). *Endüstriyel Tesis Yönetimi ve Bir Uygulama*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, A., & Kartal, M. (2021). Hava Meydanı Güvenlik Yönetiminde Teknoloji ve İnsan. *Journal of Aviation*. <https://doi.org/10.30518/jav.1005849>
- Korkut, D. S., Doğan, A. M., & Bekar, İ. (2010). Kuruluş Yeri Seçimini Etkileyen Faktörlerin Düzce İli Açısından Değerlendirilmesi. *Ormanlık Dergisi*, 32–39.
- Köseoğlu, A. M. (2011). Savunma Sanayi Stratejisinin Yeniden Belirlenmesi ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkisi. *SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 124–156.
- Külcü, Ö., Çakmak, T., & Özel, N. (2013). Kurumsal Bilgi Sistemleri İçerisinde Belge Yönetimi: Türkiye'deki Kamu Üniversitelerinde Gerçekleştirilen Uygulamalara Yönelik Bir Durum Analizi Records Management in Enterprise Information Systems: A Case Study Carried Out on the Practices in States Universities of Turkey. *Bilgi Dünyası*, 14(2), 251–269.
- Langton, L. (2018). *Export Control*. SlidePlayer. <https://slideplayer.com/slide/12394626/>
- Milli Savunma Bakanlığı. (2011). *Milli Savunma Bakanlığı Savunma Sanayii Güvenliği Yönergesi*. Milli Savunma Bakanlığı Teknik Hizmetler Müdürlüğü. <https://www.msb.gov.tr/TeknikHizmetler/icerik/savunma-sanayii-guvenligi-mevzuati>
- Milli Savunma Bakanlığı. (2020, April 30). *5201 Sayılı Kanun Gereğince KONTROLE TÂBİ LİSTE*. Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Teknik Hizmetler Genel Müdürlüğü. <https://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/TekHizDSavSanGuv/KTL%202023.pdf>
- Nazlı, M. (2022). *Fiziksel ve Çevresel Güvenlik*. [https://www.cagataycebi.com/security/fiziksel\\_ve\\_cevresel\\_guvenlik.pdf](https://www.cagataycebi.com/security/fiziksel_ve_cevresel_guvenlik.pdf)
- Oğultürk, M. C. (2020). Türkiye'de Savunma Sanayi Güvenliği. In DOÇ. DR. F. ERENEL & E. DR. CAYMAZ (Eds.), *Kritik Altyapı ve Tesislerin Korunması* (pp. 40–42). NOBEL.
- Özbilen, T., & Çağlar, A. (2020). Türk Kamu Sektöründe Bilgi ve Bilişim Güvenliği. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, 72–91. [www.btk.gov.tr](http://www.btk.gov.tr),
- Özdemir, H. (2011). Türk Emniyet Teşkilatında Devlet Büyüklerini ve Önemli Tesisleri Koruma Hizmetlerinde Risk Yönetimi The Risk Management for Dignitary and Facility Protection Services at the Turkish National Police. *Polis Bilimleri Dergisi (Turkish Journal of Police Studies)*, 13(13), 55–74.
- Özdemirci, Yrd. Doç. Dr. F. (2001). Belge Üretimi ve Kurumsal Bilgi Yönetimi. *21. Yüzyıla Girerken Enformasyon Olgusu Sempozyumu: Bildiriler (19-20 Nisan:Hatay)*.
- Özgen, Ö. (2016, November 1). *Stratejik Tesislerin Güvenliği ve Özel Askeri Şirketler*. Güvenlik Yönetişimi Derneği. [www.guvenlikyonetisimi.org.tr](http://www.guvenlikyonetisimi.org.tr)
- Öztemiz, M. B. (2013). *Nükleer Santrallerde Yangından Korunmanın Önemi ve COMPBRN III Kodu Kullanılarak Tipik Bir Dizel Jeneratör Odasında Yangının Modellenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Rosenbloom, S. (2020). *International Traffic in Arms Regulations: U.S. Munitions List Categories I, II, III*. Federal Register. <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/regulations-docs/federal-register-notices/federal-register-2020/2515-85-fr-3819/file>

- Savunma Sanayii Güvenliği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2022). *Resmi Gazete*.  
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220118-1.htm>
- Security, B. O. I. and. (2021). *Export Administration Regulations Bureau of Industry and Security*. Export Administration Regulations .  
<https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/regulation-docs/410-part-730-general-information/file>
- Şen, G. E. (2021). AR/VR Destekli BIM Teknolojileri İle Tesis Yönetimi. *YAPI BİLGİ MODELLEME CİLT: 03 SAYI: 01*.
- Sezgin, Doç. Dr. Ş., & Sezgin, Prof. Dr. S. (2018). Dünya’da ve Türkiye’de Savunma Sanayi: Genel Bir Bakış. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE) ISSN:2148-9963*. [www.sipri.org/databases/milex](http://www.sipri.org/databases/milex)
- State Commission On Information Security. (2007). *Multinational Industrial Security Working Group MISWG Document Number 7*. Multinational Industrial Security Working Group (MISWG). [https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UVTP/DOKUMENTI/Zaprosilo\\_za\\_obisk\\_Navodila\\_za\\_izpolnjevanje.pdf](https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UVTP/DOKUMENTI/Zaprosilo_za_obisk_Navodila_za_izpolnjevanje.pdf)
- State Commission On Information Security. (2022). *The SEENSA Initiative*. State Commission On Information Security. <https://www.dksi.bg/en/international-activities/seensa/>
- Tekerek, M. (2008). Bilgi Güvenliği Yönetimi. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 132–138.
- Teknik Hizmetler Müdürlüğü, T. C. M. S. B. (2021). *Tesis Güvenlik el Kitabı (TÖGEK)*. Savunma Sanayii Güvenliği Belgelendirme Faaliyetleri-Tesis Güvenlik Belgesi İşlemleri.  
<https://www.msb.gov.tr/TeknikHizmetler/icerik/savunma-sanayii-guvenligi-belgelendirme-faaliyetleri-tesis-guvenlik-belgesi-islemleri>
- Tesis Yöneticisi (Seviye 6)*. (2017, December 20). 20 Aralık 2017 Tarihli ve 30276 Sayılı Resmî Gazete - Mükerrer.  
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171220M1-1-1.pdf>
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2020). *Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı (2020-2023)*. T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı.  
<https://hgm.uab.gov.tr/uploads/pages/strateji-eylem-planlari/ulusal-siber-guvenlik-stratejisi-ve-eylem-planı-2020-2023.pdf>
- Ünver, M., Özkan, B. H., & Canbay, C. (2011). *Kritik Altyapıların Korunması*. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurum. <http://www.btk.gov.tr>
- Yeşilyurt, F., & Yeşilyurt, M. E. (2019). Türkiye’de Savunma Sanayi (Defense industry in Turkey). *PJESS PAMUKKALE JOURNAL OF EURASIAN SOCIOECONOMIC STUDIES*, 6(2), 1–42.
- Yılmaz, S. (2021). Covid Sonrası Güvenlik Yaklaşımı. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 467–492. <https://doi.org/10.28956/gbd.1028686>
- Yönetmelikler. (2021). *Savunma Sanayii Güvenliği Mevzuatı (Yönetmelikler)*.  
<https://www.msb.gov.tr/TeknikHizmetler/icerik/savunma-sanayii-guvenligi-mevzuati-yonetmelikler>
- Yorulmaz, G. (2002). *Yangından Korunma ve Binalarda Yangın Güvenliği Önlemleri*. T.C. Selçuk Üniversitesi.
- Ziylan, A. (2001). SAVUNMA NEREDEN NEREYE Türkiye’de Savunma Sanayii Tarihçesi. *Ulusal Strateji Dergisi*.



## EKLER

### Ek 1 : Anket Soruları

ARAŞTIRMA ANKETİ		
No	Soru	Cevap
1	Hangi sektörde çalışmaktasınız? Savunma Sanayi Telli ve telsiz iletişim sistemleri Bilgi ve iletişim sistemleri Lojistik sistemler Hava savunma ve komuta sistemleri Kripto sistemleri Seyrüsefer, yaklaşma, iniş, konumlama ve yön bulma Uydu ve yer sistemleri Uzay sistemleri İnsanlı ve insansız hava aracı sistemleri Enerji sektörü Ulaştırma sektörü Elektronik çip ve sistem üretimi Üniversite Diğer...	Cevap:
2	Çalıştığınız kurum, kuruluş veya şirkette Tesis Güvenlik Belgesi var mıdır?	<input type="checkbox"/> EVET <input type="checkbox"/> HAYIR
3	Tesis Güvenlik Belgesine neden ihtiyaç duyulmaktadır? Tesis Güvenliği Kurumunuza nasıl bir katkı sağlar, size ne kazandırır? Açıklayınız?	Açıklama:
4	Kritik Altyapı veya Savunma Sanayinde faaliyet gösteren kuruluşlarda Tesis Güvenlik Belgesinin bulunması gereklidir.	<input type="checkbox"/> KATILYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM

5	Millî Savunma Bakanlığı adına Teknik Hizmetler Dairesi Genel Müdürlüğü tarafınca Tesis Güvenlik Belgesi için gerekli kurallar ve belgeler yayınlanır ve devlet eliyle denetlenmesi gerçekleşir. Kurumunuz belgelendirme ve güvenlik yönetimi sürecinde hangi kurumlarla ilişkilidir? (Birden fazla işaretleme veya ekleme yapılabilir.)	<input type="checkbox"/> Genelkurmay Başkanlığı <input type="checkbox"/> Dışişleri Bakanlığı <input type="checkbox"/> İçişleri Bakanlığı <input type="checkbox"/> Sağlık Bakanlığı <input type="checkbox"/> Çevre ve Orman Bakanlığı <input type="checkbox"/> Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
6	Tesis Güvenliğinin Ulusal ve Uluslararası standart ve mevzuatlar hakkında ne düşünüyorsunuz?	Açıklama:
7	Tesis Güvenlik Hizmetlerinin yürütülmesinde çok sık sorunlar yaşanmaktadır. Tesis Güvenlik yönetim sürecinde sorun yaşıyorsanız bu sorunlar nelerdir açıklayınız?	<input type="checkbox"/> KATILYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM  Açıklama:
8	Tesis Güvenlik şartları proje yönetimini (projenin üretimi, paylaşılması, pazarlanması, dağıtımı vb.) olumsuz etkilemektedir.	<input type="checkbox"/> KATILYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM
9	Kurumunuzda Tesis güvenlik yönetimi için yapılan risk analizleri yeterlidir. Tesis yönetiminde bulunan riskli alanlar (Yangın güvenliği, Fiziki Güvenlik, Personel güvenliği, Bilgi Güvenliği, TEMPEST, İSG, OHAL, KBRN saldırısı, Haberleşme ve Kripto Güvenliği, Kontrollü oda ve Kontrollü bölge güvenliği, terör, sabotaj vb.) için hangi alanlarda risk analizi yapıyorsunuz? Açıklayınız.	<input type="checkbox"/> KATILYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM  Açıklama:



10	Kurumunuzca Tesis Özel Güvenlik El Kitabının (TÖGEK) tamamı için risk analizi yapılmış mıdır?	<input type="checkbox"/> EVET <input type="checkbox"/> HAYIR
11	Tesis Güvenlik kapsamında kurumunuza ziyaretçi bildirim ve giriş-çıkış yönetim sürecini nasıl yönetiyorsunuz? (Dışarıda, içeride ve kapıda ne gibi önlemler alıyorsunuz?)	Açıklama:
12	Tesis Güvenlik Yönetimini Organizasyon şeması yönünden düşündüğünüzde kurumunuzda diğer birimlerle (Sivil Savunma Tesis Güvenlik Amiri, Kalite Birimi, Bilgi Sistem Güvenliği, İnsan kaynakları, Özel Kalem, TEMPEST, İSG, Kripto/KRUY, Sivil Savunma vb.) etkileşimde olduğu ilişkilerini değerlendirir misiniz?	Açıklama:
13	Tesis güvenlik belgesi alım işlemleri sürecinde kurum, kuruluş veya şirketler için zor bir süreç mevcuttur.	<input type="checkbox"/> KATILYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM
14	Tesis Güvenlik Hizmetleri ile ilgili mevcut olan kanun, mevzuat veya dokümanlar yeterlidir. Siz kendi kurumunuz kapsamında ne gibi yönerge, yönetmelik ve talimat hazırlamaktasınız? (Arşiv araştırması, Güvenlik Soruşturması vb). Yetersizse sizce hangi alanlarda eksiklikler bulunmaktadır?	<input type="checkbox"/> KATILYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM Açıklama:

15	Tesis Güvenlik kriterlerinin güncelleme süreleri günümüz standartlarında yeterlidir. Yetersizse sizce nasıl olması gerekmektedir?	<input type="checkbox"/> KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM Açıklama:
16	Çevrenizde Tesis Güvenlik Belgesi için gerekli prosedürleri tamamlayıp belge alamadığı için kurulum ya da üretim aşamasına gelemeyen, savunma sanayi veya kritik alt yapıya ait projeye sahip kurum kuruluş ve şirketler mevcut mudur?	<input type="checkbox"/> EVET <input type="checkbox"/> HAYIR
17	Tesis Güvenlik belgelendirilmesinin lokal olması kurumlarda işleyişi olumlu etkilemektedir.	<input type="checkbox"/> KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM
18	Tesis güvenlik belgesi ile Üretim izin belgesinin farklı aşamalarda verilmesi üretim ve satış sürecini etkilemektedir. Etkilemekte ise nasıl etkilediğini açıklayınız?	<input type="checkbox"/> KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM Açıklama:
19	Tesis Güvenliği maliyet açısından değerlendirildiğinde kurum bütçesine uygundur. Değerlendirir misiniz?	<input type="checkbox"/> KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM Açıklama:
20	Fiziksel güvenlik kriterlerini tesis güvenliği açısından nasıl değerlendirirsiniz?	Açıklama:

21	Personel güvenliğini sağlarken kurumunuzda KVK gibi mevzuata ilişkin sorunlar yaşanmaktadır? KVK mevzuatına ilişkin ne gibi sorunlar yaşandığını açıklayınız.	<input type="checkbox"/> KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM  Açıklama:
22	Kritik tesislerin güvenlik riskleri ile başa çıkmada karar vericilerin ne gibi bilgilere ihtiyacı bulunmaktadır?	Açıklama:
23	Tesis Güvenlik Yönetimi ve Belgelendirilmesi için kurum kuruluş ve şirketlere yön vermek ve kurulum aşamasında rehber oluşturmak için ülkemizde akademik çalışmalara ihtiyaç vardır. İhtiyaç olduğunu düşünüyorsanız, hangi konu ve alanlarda akademik çalışmaya ihtiyaç vardır açıklayınız?	<input type="checkbox"/> KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILIYORUM <input type="checkbox"/> KARARSIZIM <input type="checkbox"/> KATILMIYORUM <input type="checkbox"/> KESİNLİKLE KATILMIYORUM  Açıklama:
24	Bu çalışma hakkında öneri ve istek veya katkılarınız nelerdir?	Açıklama:

## Ek 2 : Etik Kurul Kararı



T.C.  
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ  
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2100016258  
Konu : Etik Kurul Raporu (Medine  
KINIK)

02.12.2021

Sayın Araştırmacı Medine KINIK

“Tesis Güvenlik Yönetimi, Belgelendirilmesi ve Risklerinin Analizi” konulu çalışmamız 02.12.2021 tarih 2021/11 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Barış BULUNMAZ  
Rektör Yardımcısı

Doğrulama Kodu: C233667

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adresi: <https://ebys.ayvansaray.edu.tr/BelgeDogrulama>

Ayvansaray Caddesi, No:45, 34087, Balat - İstanbul  
Tel: 4447696 Faks: +90 212 6214503  
E-Posta: [info@ayvansaray.edu.tr](mailto:info@ayvansaray.edu.tr) Elektronik Ağ: [www.ayvansaray.edu.tr](http://www.ayvansaray.edu.tr)  
Kep Adresi: [istanbulayvansarayuniversitesi@hs01.kep.tr](mailto:istanbulayvansarayuniversitesi@hs01.kep.tr)

Bilgi: İpek FURTUN  
Yazı İşleri Uzmanı  
Tel: 4447696 Dahili: 508



## ÖZGEÇMİŞ

Kütahya Şair Şeyhi İlkokulunu 1992 yılında bitirdi. Ortaokulu Kütahya İmam Hatip Ortaokul'unda tamamlayıp, 1999 yılında Kütahya İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 2014 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Köyceğiz Meslek Yüksekokulu Özel Güvenlik ve Koruma bölümünden mezun oldu. 2014/2017 yılları arasında Kütahya Kredi Yurtlar Kurumunda Özel Güvenlik Görevlisi olarak çalıştı. 2017 yılında TÜBİTAK BİLGEM'e Koruma Memuru olarak atandı ve halen aynı görevde çalışmaya devam etmektedir. Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünden 2020 yılında mezun oldu. 2022 yılında Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Acil Durum ve Afet Yönetimi Önlisans'tan mezun oldu. İstanbul Topkapı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Güvenlik Bilimleri ve Uygulamaları bölümünde Tezli Yüksek Lisans öğrencisidir.